

100

4936/100.
4987/100.

JAKÓB STEFAN CEZAK

Dyrektor Państwowej Szkoły Handlowej w Zgierzu

RYS GEOGRAFICZNO-STATYSTYCZNY KULI ZIEMSKIEJ

Dodatek

do „GEOGRAFJI GOSPODARZEJ WRAZ ZE STATYSTYKĄ ŻYCIA WSPÓŁCZESNEGO”

Cena zł. 1,50.

Skład Główny:

DOM KSIĄŻKI POLSKIEJ W WARSZAWIE

1931

4507/100.

JAKÓB STEFAN CEZAK
Dyrektor Państwowej Szkoły Handlowej w Zgierzu

RYS GEOGRAFICZNO-STATYSTYCZNY KULI ZIEMSKIEJ

Dodatek

do „GEOGRAFJI GOSPODARCZEJ WRAZ ZE STATYSTYKĄ ŻYCIA WSPÓŁCZESNEGO”

Skład Główny:
DOM KSIĄŻKI POLSKIEJ W WARSZAWIE
1931

Biblioteka Pedagogiczna w Radomiu
nr inw.: K - 41940

BGZs 41940

D5 udostępnienia
tylko w Czytelni

41940
011.3 : 33 : 31 (100)

PRZEDMOWA.

Ponieważ jest rzeczą trudną drukować rok rocznie nowe wydania mojej »Geografji gospodarczej wraz ze statystyką życia współczesnego«, postanowiłem wydać niniejszy »Rys geograficzno-statystyczny kuli ziemskiej«, który z jednej strony ma dać krótki przegląd poszczególnych krajów świata, a z drugiej — uzupełnić książkę najnowszym materiałem statystycznym.

Nie ulega wątpliwości, że broszura moja nie może być uważana za wyczerpujący podręcznik: trzeba by na to poświęcić kilkaset stron druku; ma ona jedynie ułatwić uczniowi i nauczycielowi korzystanie z dotychczasowego podręcznika.

Przy omawianiu poszczególnych państw nie podałem Polski, a to z tego względu, że wszystko, co dotyczy naszego państwa, zostało możliwie obszernie uwzględnione w »Geografji gospodarczej«, nowy zaś materiał statystyczny o naszym życiu gospodarczym podałem w drugiej części niniejszej broszury.

Jestem przeświadczony, że moja »Geografja gospodarcza«, łącznie z niniejszym »Rysem«, stanowić będą wystarczającą całość przy nauczaniu geografji w uczelniach różnych typów.

Materiał statystyczny czerpałem z tych samych źródeł, które podałem w moim podręczniku, a oprócz tego wiele cennych danych dostarczył mi świeżo wydany »Mały Rocznik« Głównego Urzędu Statystycznego (wyd. II — 1931).

Autor

Zgierz, w lipcu 1931 r.

Część I.

OBECNY UKŁAD POLITYCZNY ŚWIATA.

Wielka wojna światowa 1914 — 1918 r. zmieniła nie tylko oblicze polityczne Europy, lecz wprowadziła również znaczne zmiany w innych częściach świata, przede wszystkim zaś spowodowała głębokie wstrząsy społeczne i ekonomiczne, wywołując kryzys ogólny, który przestaje być łatwo przemijającym zjawiskiem konjunkturalnym, nabiera natomiast cech niedomagań strukturalnych.

Po zakończeniu wojny światowej panami sytuacji, dyktującymi poniekąd warunki i prawa wszystkim narodom, były: **Wielka Brytania, Stany Zjednoczone Am., Francja, Włochy i Japonja.**

Przystały wtedy odgrywać rolę na terenie polityki międzynarodowej dwa silne przed wojną państwa: Rosja i Niemcy. Obecnie jednak tak **Rosja**, zwana dziś Związkiem Sowieckich Socjalistycznych Republik, jak i **Niemcy** (te ostatnie szczególnie od r. 1926, t. j. od czasu przyjęcia ich do Ligi Narodów) stają się znów czynnikiem pierwszorzędnym na arenie międzynarodowej.

Wszystkie siedem wymienionych państw mają dziś w całej pełni cechy **mocarstw**, t. j. państw o charakterze ogólnym, które nie zadowolają się rozstrzygnięciem swych spraw wewnętrznych, lecz starają się okazać jak największy i dla nich naj-

korzystniejszy wpływ na polityczne ukształtowanie stosunków światowych.

Wszystkie inne państwa nie posiadają jeszcze cech mocarstwowych: są to organizmy państwowe o interesie nie ogólnym, lecz własnym; niektóre jednak z nich, a przede wszystkim Polska, posiadają wszelkie dane naturalne, aby mogły, przy energicznej pracy ogółu obywateli i przewidującej polityce sfer rządzących, stać się w niedalekiej przyszłości mocarstwami.

Jak wiemy, siła państwa nie zależy wyłącznie od obszernego terytorjum i licznej ludności: trzeba tu jeszcze silnej władzy naczelnej oraz kultury i dobrobytu ogółu obywateli. Wielkie i liczące przeszło 400 milionów ludności Chiny są państwem słabszym od mniejszej np. Japonji, a nawet odgrywają w polityce światowej stosunkowo nieznaczną rolę, kiedy mała Belgja, Holandia lub Szwajcaria posiadają nietylko znaczenie pod względem gospodarczym, ale często i politycznym.

Dla lepszej orientacji podamy najpierw mocarstwa świata — Wielką Brytanię, Rosję Sowiecką, Stany Zjednoczone A., Francję, Japonję, Niemcy i Włochy, następnie sąsiadów Polski, którymi z natury rzeczy musimy się bardziej interesować, a wreszcie w końcu rozpatrzemy w krótkości wszystkie inne państwa.

1. IMPERJUM BRYTYJSKIE

(The British Commonwealth of Nations).

Podług postanowień brytyjskiej konferencji państwowej z dnia 18 listopada 1926 r. Wielka Brytania z kolonjami nosi wymienioną wyżej nazwę, co oznacza „Związek brytyjskich narodów“, i składa się z siedmiu równouprawnionych części; są to: 1) **Wielka Brytania z Irlandją Północną, Nowa Fundlandja, kolonie i protektoraty**, 2) **Kanada**, 3) **Australja**, 4) **Nowa Zelandja**, 5) **Afryka Południowa**, 6) **Wolne Państwo Irlandja**, 7) **Indje**.

Imperjum Brytyjskie jest monarchją konstytucyjną, przy czem wymienione części posiadają własne parlamenty, swoich ministrów i wogóle cechy samodzielnych państw związkowych;

są to tak zw. dominja (dominions) w odróżnieniu od kolonij, które rządzone są przez urzędników z metropolji. Indje nie posiadają jeszcze wszystkich cech dominjów, jednak rząd centralny idzie w ostatnich latach na ustępstwa.

Obszar całego Imperjum Brytyjskiego wynosi 41,020,000 km² z ludnością przeszło 480 milionów, z czego mają:

1. Wielka Brytania z Irlandją Półn.	243,777 km ² obszaru,	46 milj. ludn.
2. Kanada	9,368,450 „ „	10 „ „
3. Australja	8,178,825 „ „	7,2 „ „
4. Nowa Zelandja	272,359 „ „	1,5 „ „
5. Afryka Połudn. (Unja Poł. Afr.)	2,820,200 „ „	9,2 „ „
6. Wolne Państwo Irlandja	68,873 „ „	3 „ „
7. Indje (Cesarstwo Indyjskie)	4,715,000 „ „	335 „ „

Poza wymienionemi usamodzielnionemi częściami posiada Wielka Brytania liczne kolonie, protektoraty i sfery wpływów, z których głównemi są: w **Europie** — Gibraltar i Malta, jako ważne punkty obronne i stacje okrętowe; w **Azji** — Cypr, Palestyna (920 tys. ludności), państwa arabskie (Transjordanja, Oman, Królestwo Iraku i inne drobne księstwa), sąsiadujące z Indjami Bhutan i Nepal, w których rządzą maharadzowie pod protektoratem W. Brytanji, dalej Aden, Ceylon, Malaje brytyjskie, Borneo Północne, Sarawak (część Borneo), Hongkong i inne mniejsze posiadłości; w **Afryce** — Sudan egipski, Złote Wybrzeże, Nigerja; w **Ameryce** — Labrador, wyspy Bermudzkie, Jamajka, Trinidad, Gujana bryt.. Oprócz tego należą do Imperjum Brytyjskiego liczne wyspy, rozrzucone po oceanach.

1. **Wielka Brytania z Irlandją północną** posiada następujące większe miasta: Londyn (stolica, z przedmieściami około 8 milj. ludności), Glasgow (1 milion), Birmingham (970 tys.), Liverpool (880), Manchester (760), Sheffield (520), Leeds (480), Edinburgh (stolica Szkocji, 430), Belfast (stolica Irlandji półn., 415), Bristol (400), Hull (300), Bradford (290), Newcastle (282), Stoke - on - Trent (280), Nottingham (270), Leicester (250), Salford (242), Portsmouth (241), Cardiff (227), Plymouth (200), Sunderland (185), Bolton (180), Dundee (173), Southampton (170).

Istnieje odrębny angielski system miar: 1 mila angielska = 1609,2 m (1 mila morska = 1854,97 m).

Waluta złota, jednostką jest funt szterling (£) = 20 szylingów (s), 1 s = 12 pensów (d). 1 £ = 4,867 dolara = 43,38 złotych w zlocie.

Budżet 1930/31: wydatki — 866 milionów £, dochody — 740 milj. £.

Wielka Brytania jest krajem wybitnie przemysłowym. Główne surowce i produkty: przędza i tkaniny bawełniane, wełniane, lniane, węgiel kamienny, żelazo, stal, wyroby z nich, budowa okrętów, wszelkiego rodzaju maszyny, parowozy, wagony, broń, amunicja, samochody, produkty chemiczne, wyroby galanteryjne, cement, szkło, konfekcja, mydło, wyroby alkoholowe, chmiel, piwo, ryby, wełna.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 1221 milj. £, wywóz — 843 milj. £; w r. 1930: przywóz — 957 milj. £ (4,650 milj. \$), wywóz — 570 milj. £ (2,770 milj. \$).

2. Kanada (Dominion of Canada) jest bardzo ważną częścią Imperjum Brytyjskiego. Jest to kraj słabo jeszcze zaludniony (1 mieszkańiec na 1 km²), doniedawna wyłącznie rolniczy, obecnie wybitnie uprzemysłowiony. Główne miasta: Montreal (1 milion), Toronto (600 tys.), Winnipeg (300), Ottawa (stolica, 125), Vancouver (120), Hamilton (114), Quebec (100), Halifax (60).

Waluta: 1 dolar kanadyjski (\$) o nominalnej wartości, równej dolarowi Stanów Zjedn. A. 100 złotych = 11,22 \$. Budżet 1929/30 r.: wydatki — 392 milj. \$, dochody — 450 milj. \$.

Główne surowce i produkty: pszenica, mąka, drzewo, wyroby drzewne, celuloza, papier (głównie gazetowy), wyroby papierowe, bydło, słonina, sery, ryby, futra, wyroby żelazne, skóry surowe i wyprawiane, węgiel kamienny, złoto, srebro, nikiel i miedź.

Handel zagraniczny w r. 1928/29: przywóz — 1266 milj. \$, wywóz — 1389 milj. \$; w r. 1930: przywóz — 985 milj. \$, wywóz — 876 milj. \$.

3. Australia (Commonwealth of Australia) jest, podobnie jak Kanada, krajem słabo zamieszkanym; gęstość zaludnienia poniżej 1 mieszk. na 1 km² (0,9). Główne miasta: Sidney (1,150,000), Melbourne (1 milj.), Adelaida (330 tys.), Brisbane (300), Perth (200), Newcastle (100); stolicą jest (od r. 1927) nowo zbudowane miasto Canberra.

Waluta: 1 australijski funt szterling (£) (podobnie jak funty szter. angielskie, nowo-zelandzkie i t. d.) = 20 szylingów (s) po 12 pensów (d). 1 £ = 4,867 \$ = 43,38 złotych w zlocie. Budżet 1928/29: wydatki — 82 milj. £, dochody — 77 milj. £.

Produkcja: wełna, pszenica, masło, mięso, łój, złoto, skóry surowe i wyprawione, węgiel, ołów, srebro, miedź, cyna, oleje roślinne, drzewo, fosfaty.

Handel zagraniczny w r. 1928/29: przywóz — 144 milj. £, wywóz — 145 milj. £; w r. 1930: przywóz 87 milj. £ (442 milj. \$), wywóz — 83 milj. £ (406 milj. \$).

4. Nowa Zelandja (Dominion of New Zealand), przeszło 5 mieszk. na 1 km². Główne miasta: Auckland (210 tys.), Wellington (stolica, 135), Christchurch (125), Dunedin (85).

Waluta: nowozelandzki funt szterling (£).

Budżet w r. 1928/29: wydatki — 24 milj. £, dochody — 24 milj. £.

Produkcja: masło, mięso, ser, wełna, skóry surowe, łój, drzewo, złoto, oleje roślinne.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 49 milj. £, wywóz — 56 milj. £; w r. 1930: przywóz — 40 milj. £ (196 milj. \$), wywóz — 42 milj. £ (204 milj. \$).

5. Unja Południowo - Afrykańska (Union of South Africa). Główne miasta: Johannesburg (300 tys.), Kapstadt lub Cape Town (200), Durban (150), Pretoria (75).

Waluta: południowo-afrykański funt szterling (£).

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 36 milj. £, dochody — 30 milj. £.

Produkcja: złoto, diamenty, wełna, skóry, węgiel, kukurydza, cukier, mięso, tytoń, owoce, ryby, bydło, owce.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 80 milj. £, wywóz — 93 milj. £; w r. 1930: przywóz — 59 milj. £ (289 milj. \$) wywóz — 32 milj. £ (156 milj. \$).

6. Wolne Państwo Irlandja (Irish Free State).

Miasta: Dublin (420 tys.), Cork (80), Limerick (40).

Waluta: irlandzki funt szterling (£).

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 30 milj. £, dochody — 30 milj. £.

Produkcja: zboże, ziemniaki, len, bydło, wełna, ryby, masło, jaja, mięso, towary lniane i bawełniane.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 61 milj. £, wywóz — 47 milj. £; w r. 1930: przywóz — 55 milj. £ (270 milj. \$), wywóz 45 milj. £ (216 milj. \$).

7. Indje (cesarstwo, Indian Empire). Olbrzymi kraj o niejednakowej gęstości zaludnienia. Są prowincje, gdzie gęstość wynosi 200 — 300 osób na km², w innych poniżej setki — w zależności od warunków naturalnych.

Główne miasta: Kalkutta (z przedmieściami 1,350,000), Bombay (1,200,000), Madras (530tys.), Haiderabad (400), Rangun (342), Delhi (300), Lahore (290), Ahmedabad (275), Lucknow (240), Karachi (220).

Waluta: 1 rupja (Rp.) = 16 annas po 12 pie, oraz funty szt. 1 £ = 15 Rp., 1 Rp. = 16 d (pensów).

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 1341 milj. Rp., dochody — 1341 milj. Rp.

Produkcja: bawełna, juta, wyroby bawełniane i jutowe, ryż, kauczuk, oleje roślinne, drzewo farbiarskie, rudy, len.

Handel zagraniczny w r. 1928/29: przywóz — 2906 milj. Rp., wywóz — 3409 milj. Rp.; w r. 1930 przywóz — 1882 milj. Rp. (677 milj. \$), wywóz — 2529 Rp. (911 milj. \$).

W innych posiadłościach brytyjskich są następujące większe miasta: Jerozolima (w Palestynie, 100 tys.), Bagdad (w Iraku, 145 tys.), Colombo (na Ceylonie, 250), Singapur (na półw. Malakka, 560), Hongkong (980).

2. ROSJA EUROPEJSKA I AZJATYCKA

(Związek Sowieckich Socjalistycznych Republik).

Największe państwo świata w jednej całości: 21,909,000 km², ludność w r. 1931 — 161 milionów. Wskutek wojny światowej i dwukrotnej rewolucji utraciła dawna Rosja w Europie znaczne obszary, na których ludność poczuwała się do samodzielności narodowej. Odłączyły się od Rosji: Polska, Finlandja, Estonja, Łotwa i Litwa, powiększyły swe posiadłości Rumunja (Besarabja) i Turcja (okrąg Karsu na Kaukazie). Obecnie uwaga Sowieców zwrócona jest przede wszystkim na

Azję, gdzie widoczna jest w ostatnich latach dążność do ekspansji. Pod wpływem Rosji Sowieckiej znajdują się: Mongolia Zewnętrzna (powstała w r. 1921, 1,3 milj. km², 750,000 mieszk.), Barga (powstała w r. 1928, 150,000 km², 70,000 mieszk.), Kraj Kałmuków Czuguczak (powstały w r. 1927, 200,000 km², 50,000 mieszk.), Tannu-Tuwa (powstała w r. 1921, 170,000 km², 50,000 mieszk.). Utworzona w r. 1921 Mongolia Wewnętrzna (950,000 km², 1 milj. mieszk.) i Turkiestan Chiński (Sinkiang, 1,430,000 km², 2,300,000 mieszk.), podobnie jak Tybet (1,200,000 km², 2 milj. mieszk.), znajdują się w zależności od Chin.

Podział polityczny Rosji Sowieckiej jest następujący:

1) Rosyjska Sowiecka Socjalistyczna Republika	20,374,000 km ²	110 milj. ludn.
2) Ukraińska	447,300	31,4 „ „
3) Białoruska	111,300	5,2 „ „
4) Zakaukaskie Sow. Federacyjne Socj. Republ.	189,950	6,4 „ „
5) Turkmęńska Sowiecka Socj. Republika	474,000	1,1 „ „
6) Uzbecka	167,000	4,7 „ „ (w Turkiestanie)
7) Tadżycka	145'000	1,2 „ „

Rosja Sowiecka stanowi wielką całość gospodarczą i rząd obecny dąży do samowystarczalności przez planową gospodarkę (tak zw. pięcioletni plan czyli piatiletka). Przeprowadza się intensyfikację rolnictwa drogą tworzenia wielkich folwarków państwowych (sowchozy) i wspólnoty rolnej (kołchozy), a przede wszystkim rozwijają ostatnio Sowiety, głównie przy pomocy kapitału amerykańskiego i niemieckiego, rozbudowę przemysłu górniczego i fabrycznego; w tym celu rząd wprowadza tysiące zagranicznych specjalistów. Jak dawniej, tak tem bardziej obecnie jest Rosja krajem nierówności społecznej i paradoksów: są tam wyżsi urzędnicy sowieccy, którym niczego nie brak, a z drugiej strony głodne masy oberwańców, którzy chodzą w lachmanach; wywozi się zagranicę dość znaczną ilość produktów rolnych, a nawet i wytworów przemysłu, a ludność cierpi głód i niedostatek, otrzymując racje żywnościowe podług systemu kartkowego.

Główne miasta w Rosyjskiej Sow. Socj. Republice: Moskwa (2,500,000, w r. 1914 liczyła 1,800,000 mieszkańców), Leningrad (Petersburg, Petrograd, 1,800,000, w r. 1914 miał 2,133,000), Rostów nad Donem (305 tys.), Saratów (214), Niżny - Nowogród (180), Astrachań (175), Kazań (175), Samara (172), Krasnodar

(Jekaterynodar 162), Omsk (161), Tuła (150), Stalingrad (Carycyn, 148), Swierdłowski (Jekaterynburg, 136), Orenburg (122), Nowo-Sybirsk (Nowo-Nikołajewsk, 212), Woroneż (117), Jarosław (112), Iwanowo-Wozniesiensk (111), Twer (106), Władywostok (102), Irkuck (100), Ufa (97), Kursk (97), Tomsk (92); poza tym ważniejsze znaczenie mają: Taganrog (86), Perm (85), Władykaukaz (74), Krasnojarsk (72), Archangielsk (71), Uljanow (Symbirsk, 70), Czelabińsk (59), Czyta (58).

Główne miasta w Ukrainiejskiej Sow. Socj. Republice: Kijów (500 tys.), Odessa (411), Charków (stolica, 410), Dnietropetrowsk (Jekaterynosław, 190), Stalin (Juzowka, 106), Wiernolenińsk (Nikołajew, 100), Połtawa (90), Ługańsk (70), Żytomierz (70).

Główne miasta na Białorusi Sowieckiej: Mińsk (stolica, 124), Witebsk (91), Homel, (83), Mohylów (47), Bobrujsk (40); w **Republice Zakaukaskiej:** Baku (z przedmieściami 450 tys.), Tyflis (stolica Gruzji, 283), Erywań (stolica Armenii, 62), Gandza (Jelizawetpol, 56), Kutais (46), Batum (45); w **Republice Turkmeńskiej** — Aschabad (47), Merw (19); w **Republice Uzbekkiej** w Turkiestanie: Taszkient (stolica, 313 tys.), Samarkanda (100), Namangan (72), Andiżan (72), Kokand (68), Stara-Buchara (46), Margelan (44), Chiwa (20); w **Republice Tadżyckiej** w Turkiestanie: Chodżent (37).

Waluta w Z. S. S. R.: czerwonec = 100 kopiejek, wartość nominalna: 1 czerwonec = 5,15 \$.

Budżet całej Rosji Sowieckiej w r. 1929/30: wydatki — 1,162 milj. czerwoneców, dochody — 1,162 milj. czerwoneców.

W dziedzinie produkcji rolniczej, górniczej i przemysłowej Rosja Sowiecka posiada wielkie bogactwa, częściowo dopiero wyzyskane. Główne artykuły: zboże, mąka, len, konopie, chmiel, skóry, drzewo, wełna, bawełna, jedwab, futra, jaja, złoto, srebro, platyna, rudy żelazne i manganowe, ropa naftowa, miedź, grafit, ryby, kawior, tkaniny bawełniane, dywany, owoce, sól, cukier, masło, spirytus, tytoń, węgiel kamienny.

Handel zagraniczny w r. 1928/29: przywóz — 84 milj. czerwoneców, wywóz — 87 milj. czerwoneców; w r. 1930: przywóz — 106 milj. czerwoneców (544 milj. \$), wywóz — 103 milj. czerwoneców (532 milj. \$).

3. STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI

(United States of America — U. S. A.).

W ubiegłym jeszcze wieku Stany Zjednoczone Ameryki nie odgrywały ważniejszej roli w polityce międzynarodowej. Dopiero gwałtowny rozwój rolnictwa, hodowli, górnictwa i przemysłu przetwórczego, jak również rozszerzenie wpływów przez opanowanie kolonij (Porto-Rico, Hawaj, Filipiny w roku 1898) wpłynęło na to, że państwo to stało się potęgą światową. Nadzwyczajne wzbogacenie się Stanów podczas wojny 1914—1918 r., kiedy państwa wojujące Europy wchłaniały olbrzymie ilości wszelkiego rodzaju towarów amerykańskich, doprowadziło do tego, że niema dziś kraju na świecie, gdzieby kapitał amerykański nie posiadał swoich wpływów. Przeprowadzona jednak w zbyt szybkim tempie racjonalizacja i naukowa organizacja pracy, która wywołała wzmożoną produkcję, przy ogólnym zbiednieniu świata powojennego, doprowadziła Stany Zjednoczone A. do ciężkiego kryzysu gospodarczego, jaki widzimy od końca 1929 r. Tak pod względem fizycznym, jak i co do zaludnienia, obszar Stanów Zj. przedstawia wielką różnorodność, ogólnie jednak gęstość zaludnienia jest nieznaczna (15 mieszk. na 1 km²).

Poszczególne stany, wchodzące w skład U. S. A., posiadają samodzielność, tylko wspólne sprawy skarbu, obrony państwa i polityki zagranicznej łączą je w jedną całość polityczną.

Stany Zj. A. imponują wielką produkcją rolną i hodowlaną, najwyżej na kuli ziemskiej rozwinięciem górnictwem i hutnictwem, a przede wszystkim — doprowadzonym do ostatniego słowa techniki przemysłem przetwórczym, środkami komunikacji i budownictwem (drapacze chmur).

Główne miasta: Nowy Jork (New-York, 7 milj., a z dalszemi miejscowościami, które są faktycznie z Nowym Jorkiem połączone w jedną całość, — przeszło 10 milionów mieszkańców), Chicago (3,375,000, z przedmieściami — przeszło 4 miliony), Filadelfja (2,750,000), Detroit (1,800,000), Los Angeles (1,800,000), Cleveland (1,250,000), St. Louis (1 milj.), Baltimore (830), Boston (800, a z pobliskimi miejscowościami — 1,900,000), Pittsburg (1,400,000), San Francisco (1,250,000), Buffalo (560 tys.), Milwaukee (550), Waszyngton (stolica, 540), Newark (przedmieście Nowego Jorku, 475 tys.), Minneapolis (456), No-

wy Orlean (430), Cincinnati (415), Kansas City (400), Seattle (385), Indianapolis (355), Portland (355).

Waluta: dolar (\$) = 100 centów.

Budżet w r. 1930/31: wydatki — 4,012 milj. \$, dochody — 4,225 milj.

Produkcja: węgiel kamienny, żelazo, wyroby żelazne i stalowe, ropa naftowa, bawełna, pszenica, kukurydza, mięso, tytoń, cukier, drzewo, skóry, maszyny wszelkiego rodzaju, samochody, lokomotywy, okręty, urządzenia kolejowe, produkty chemiczne, materiały wybuchowe, złoto, srebro, miedź, ołów, cynk, glin, rtęć, rad, sól, papier, filmy, książki, futra, owoce, nwozy, oleje, łój, ryby, konserwy.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 4,400 milj. \$, wywóz — 5,241 milj. \$; w r. 1930: przywóz — 3189 milj., wywóz — 3780 milj. \$.

Obszar St. Zjedn. wynosi 7,996,918 km² z ludnością 123 milj.; pozatem do państwa tego należą:

Alaska (1,530,328 km², 60,000 mieszkańców, miasta: Juneau, Ketchikan), — ryby, połów wielorybów, złoto, cyna, miedź, drzewo, futra, węgiel kamienny;

Porto-Rico (8,896 km², 1,420,000 mieszk., miasta: San Juan, Ponce), — cukier trzcinowy, tytoń, cygara, kawa, owoce;

Obszar kanału Panamskiego (1,432 km², 40,000 mieszk., miasta: Balboa, Cristobal, Ancon);

Wyspy Filipińskie (zabrane w r. 1898 Hiszpanji, 297,904 km², 13 milj. ludności, miasta: Manila — 300,000, Cebu — 90,000), — olej kokosowy, konopie, tytoń, cygara, cukier trzcinowy, drzewo farbiarskie, żywica, ryż, bawełna;

Wyspy Hawajskie (Sandwicz), 16,702 km², 358 tys. mieszk., Honolulu, — cukier trzcinowy, owoce, tytoń, kawa, skóry, łój, bawełna.

4. FRANCJA

(République Française).

Francja była kiedyś potężnym państwem, które następnie, w końcu w. XVIII, przeszło głębokie wstrząsy rewolucyjne, później znów się odrodziło i doszło do szczytu potęgi za Napoleona I, aby po jego upadku zejść do dawnych granic.

Dzięki wielkiej pracowitości narodu i rozwiniętemu zmysłowi oszczędzania Francuzi łatwo przenieśli klęskę 1870/71 r. i stali się, w końcu ubiegłego i na początku bieżącego wieku, bankierami świata. Podczas wojny 1914 r. Francja ucierpiała bardzo, tracąc ludzi i dobra materialne, później jednak, dzięki swoim wybitnym mężom stanu, a przede wszystkim Poincarému, doszła znów do równowagi i jest dziś państwem bogatym. Posiada jednak Francja bolączkę, która nie pozwala jej stanąć na pierwszym miejscu w Europie, a jest nią słaby przyrost naturalny ludności. Ludność Francji w r. 1931 wynosi 41,5 milj., obszar 550,986 km².

W odróżnieniu od niektórych innych państw prowadzi Francja bardzo liberalną politykę kolonialną, starając się jednać sobie podbite ludy przez podnoszenie ich stanu materialnego i kulturalnego.

Ważniejsze miasta: Paryż (2,880,000 mieszkańców, z przedmieściami — 4,765,000), Marsylja (660 tys.), Lyon (Lugdun, 575), Bordeaux (250), Lille (210), St. - Etienne (200), Nantes (185), Nicea (185), Tuluz (180), Strassburg (175), Le Havre (160), Rouen (125), Roubaix (120), Toulon (115), Nancy (114), Clermont - Ferrand (112), Reims (100), Miluza (Milhouse, 100).

Waluta: frank francuski — 100 centymów. Podług nowego parytetu (z dn. 28 czerwca 1928 r.) 100 Frs. = 3,92 \$. Budżet w r. 1930: wydatki — 48,665 milj. fr., dochody — 48,722 milj. fr.

Produkcja: jedwab i wyroby jedwabnicze, biżuterja, konfekcja, wyroby perfumeryjne, wełna i wyroby wełniane, pszenica, owies, ziemniaki, cukier, wino, sery, oliwa, sardynki, rudy żelazne, żelazo, stal, cynk, ołów, wyroby metalowe, węgiel kamienny, sole potasowe, skóry wyprawione, papier, wyroby gumowe, produkty chemiczne, meble, samochody, broń, filmy.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 58,285 milj. fr., wywóz — 50,072 milj. fr.; w r. 1930: przywóz 52,334 milj. fr. (2051 milj. \$), wywóz — 42,813 milj. fr. (1678 milj. \$).

Francja posiada następujące kolonie, protektoraty i mandaty (ogólny obszar 11,547,000 km², 63 milj. mieszkańców).

Azja. Indochiny francuskie, 701,000 km², 22 milj. ludn., — ryż, kauczuk, ryby, węgiel, rudy cynkowe, pieprz, wanilja, cukier

trzciny, bawełna; miasta: Battambang (270 tys.), Cholon (250), Luang Prabang (180), Long-Huyen (148), Saigon (145), Hanoi (130). Syrja z Libanem, 148,820 km², 2,5 milj. ludn., — zboże, owoce, wino, jedwab, wełna, tkaniny, dywany, skóry, bawełna; miasta: Damaszek (200), Aleppo (180), Bejrut (135). Francuskie Indje przednie, 513 km², 300,000 mieszk., miasta: Pondichery (50 tys.), Chandernagor (30).

Afryka. Algierja, 575,289 km², 6 milj. ludności, — wino, zboże, owoce, wełna, skóry, tytoń, cygara, rudy żelazne, fosforyty, cynk, oliwa; miasta: Algier (230 tys.), Oran (150), Constantine (100), Tuggurt (90), Bône (52), handel zagraniczny w roku 1929: przywóz — 5,850 milj. fr., wywóz — 4,038 milj. fr.; w r. 1930: przywóz — 5,826 milj. fr. (228 milj. \$), wywóz — 4,548 milj. fr. (178 milj. \$). Rząd francuski zrobił wiele dla podniesienia stanu gospodarczego i kulturalnego Algierji.

Tunis, 125,130 km², 2,2 milj. mieszk., — rudy, zboże, bydło, skóry, wino, oliwa, fosforyty; miasta: Tunis (190), Sfax (30), Sousse (21), Bizerta (21); handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 1,680 milj. fr., wywóz — 1,233 milj. fr.

Marokko francuskie, 572,000 km², 4,3 milj. mieszk., zboże, jaja, bydło, wełna, owoce, oliwa; miasta: Marokko (150), Casablanca (110), Fez (81), Rabat (40). Sahara, 2,400,000 km², 1,2 milj. mieszk.; francuska Afryka Zachodnia, 3,571,400 km², 15 milj. mieszk., — orzechy, olej palmowy, kauczuk, skóry, bydło, kakao, miasta: Dakar (40), Porto Novo (22), Ague (20), St. Louis (20); francuska Afryka Równikowa, 2,687,000 km², 5 milj. ludn., — owoce palmowe, olej palmowy, kakao, bydło, kauczuk, kość słoniowa.

Madagaskar, 627,327 km², 3,7 milj. ludności, miasto Tananarivo (90); Somali francuskie, 22,000 km², 85,000 mieszkańców, port Dżibuti (8 tys.); wyspa Réunion i inne.

Ameryka. Gujana francuska, Martynika, Gwadalupa, — cukier trzciny, rum, kakao, kawa, wanilja, złoto.

Australja i Oceanja. Nowa Kaledonja, — nikiel, chrom, kobalt.

5. JAPONJA

(Nippon).

Dzieje Japonji w ostatnich kilkadziesiąt latach wykazują niebywały postęp we wszystkich dziedzinach życia: z państwa zamkniętego, mało znanego, staje się Japonja mocarstwem, którego głos czy to podczas konferencji pokojowej w Wersalu w r. 1919, w Lidze Narodów, czy podczas najróżnorodniejszych zgromadzeń międzynarodowych jest często decydujący.

Momentem zwrotnym w historii Japonji były lata 1904 i 1905, kiedy w wojnie z Rosją wykazali Japończycy, że posiadają świetnie zorganizowaną armję, nowoczesną flotę i uświadomionego żołnierza.

Obszar właściwej Japonji jest prawie ten sam, co Polski (381,250 km²), z ludnością 65 milionów; łącznie z kolonjami obszar wynosi 679,785 km², a ludność przeszło 90 milionów.

Japonja jest monarchją konstytucyjną i składa się z czterech głównych wysp: Jesso, Nippon (Hondo), Sziko i Kiu-Sziu.

Miasta: Osaka (przemysłowe, z przedmieściami 2,5 milj.), Tokio (stolica, 2,4 milj.), Nagoya (900 tys.), Kobe (760) Kioto (760), Jokohama (570), Hiroszima (280), Fukuoka (220), Nagasaki (200).

Waluta: 1 yen = 100 sen; 100 yenów = 49,41 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 1,681 milj. yenów, dochody — 1,681 milj. yenów.

Produkcja: jedwab i wyroby jedwabne, towary bawełniane, węgiel kamienny, ryż, herbata, porcelana, papier, zapalki, cukier, surówka żelaza i wyroby żelazne, miedź, szkło, wyroby biżuteryjne, broń, amunicja, okręty, lakiery, tytoń, ryby, kamfora, olejek miętowy.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 2,216 milj. yenów, wywóz — 2,148 milj. yenów; w r. 1930: przywóz — 1,507 milj. yenów (744 milj. \$), wywóz — 1,430 milj. yenów (707 milj. \$).

Posiadłości Japonji:

Południowy Sachalin, 36,090 km², 241,00 ludn.; **Korea**, dawne cesarstwo, 220,741 km², 20 milj. ludn.; miasto Seul (315 tys. ludn.); **Kwantung**, 3,462 km², 900 tys. mieszkańców, mia-

sto Dairen (dawny rosyjski port Dalnij, 250 tys.); **Formoza**, sto Dairen (dawny rosyjski port Dalnij, 250 tys.); **Formoza**, 35,969 km², 4,5 milj., miasto Taihoku (Taipei, 200 tys.); poza-tem posiada Japonja na oceanie Spokojnym zabrane Niemcom wyspy Karolińskie, Marjańskie i Marszałkowskie.

6. NIEMCY

(Deutsches Reich).

Obecnie republika związkowa, 470,628 km², 65,5 milj. ludn., dawne kolonie przeszły po wojnie 1914 — 1918 r. do W. Brytanji, Francji i Japonji.

Niemcy są krajem wybitnie uprzemysłowionym, kładą jednak również wielki nacisk na intensyfikację rolnictwa, aby zmniejszyć import produktów spożywczych. Poparte po wojnie przez kapitał amerykański, zdołały Niemcy, pomimo spłaty odszkodowań wojennych, rozwinąć życie gospodarcze, odbudować flotę handlową, a częściowo i wojenną; obecnie przechodzą kryzys z powodu ogólnej konjunktury światowej i braku rynków zbytu na wyroby przemysłowe.

W skład Niemiec, jako republiki związkowej, wchodzi: Prusy, Bawarja, Saksonja, Wirtembergja, Badenia i szereg mniejszych jednostek państwowych oraz miasta wolne (Hamburg, Brema, Lubeka).

Miasta: Berlin (stolica, z przedmieściami 4,5 milj.), Hamburg (1,1 milj), Kolonja (Köln 740 tys.), Monachjum (München 720), Lipsk (Leipzig, 700), Essen (650), Drezno (Dresden, 635), Wrocław (Breslau, 613), Frankfurt nad Menem (550), Dortmund (540), Düsseldorf (480), Hannover (443), Duisburg - Hamborn (436), Wuppertal (420, powstało w r. 1929 przez połączenie miast: Barmen, Elberfeld, Vohwinkel, Cronenberg i innych), Norymberga (Nürnberg, 415), Stuttgart (375), Chemnitz (360), Gelsen - Kirchen - Buer (338), Bochum (323), Brema (Bremen, 305), Magdeburg (300), Królewiec (Königsberg, 295), Szczecin (Stettin 270), Mannheim (260), Altona (235), Kilonja (Kiel, 217), Halla (Halle an der Saale, 203), Gladbach - Rheydt (200), Oberhausen (194), Kassel (175), Augsburg (170), Krefeld-Uerdingen (164), Karlsruhe (156), Akwizgran (Aachen, 154), Wiesbaden (154), Brunzswig (Braunschweig, 153).

Waluta: 1 marka = 100 fenigów; 100 marek = 23,82 \$.

Budżet w r. 1930/31: wydatki — 10,778 milj. marek, dochody — 10,778 milj. marek.

Produkcja: węgiel kamienny i brunatny, żelazo, stal i wyroby z nich, maszyny różnego rodzaju, sole potasowe, sól kuchenna, produkty chemiczne, preparaty apteczne, papier i wyroby papierowe, wyroby włókiennicze, szkło, skóry i wyroby skórzane, zabawki, porcelana, zboże, ziemniaki, cukier, piwo, chmiel, ołów, cynk, koks, smoła pogazowa, okręty, samochody, zegarki, biżuterja, książki, instrumenty muzyczne, filmy.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 13,435 milj. marek, wywóz — 13,482 milj. marek; w r. 1930: przywóz — 10,393 milj. marek (2,479 milj. \$), wywóz — 12,036 milj. marek (2,870 milj. \$).

Zagłębie Saary jest do r. 1935 pod zarządem Ligi Narodów; później odbędzie się plebiscyt, który zdecyduje o losach tego kraju. Obszar 1,910 km², ludność 780,000. Miasta: Saarbrücken (125), Neunkirchen (41). Przemysł górniczo-hutniczy i fabryczny.

7. WŁOCHY

(Italia).

Królestwo nominalnie konstytucyjne, odrębny ustrój (faszystowski), obszar 310,137 km², ludność przeszło 41 milionów. Pomimo niedobrej gleby i znacznej ilości nieużytków, umieli Włosi, dzięki wyteżonej pracy, rozwinąć przez ostatnie 40 lat tak rolnictwo, jak i przemysł. Szczególnie w ciągu ostatnich lat widzimy znaczny postęp w rolnictwie i dążenie do zmniejszenia importu produktów rolnych. Nie mając węgla kamiennego i żelaza, wykorzystali Włosi spadek wody w Lombardji (dopływy alpejskie rzeki Po) i zelektryfikowali znaczną część kraju; pomimo to cierpią Włochy na przeludnienie (132 mieszk. na 1 km²). Przez swoją bardzo czynną politykę zagraniczną dążą Włochy do rozszerzenia swych wpływów w Bułgarji, na Węgrzech i w innych krajach; Albanja jest w znacznym stopniu zależna od Włoch, a francuska Afryka Północna, szczególnie zaś Tunis, przez stały dopływ wychodźców włoskich, stają się objektem planów rozszerzenia posiadłości Włoch.

Ważniejsze miasta: Neapol (Napoli, z przedmieściami 1,1 milj. ludn.), Medjolan (Milano 970 tys.), Rzym (Roma, stolica, 930), Genua (625), Turyn (600), Palermo (445), Florencja (Firenze, 315), Katanja (280), Wenecja (260), Tryjest (250), Bolonia (242), Messyna (200), Bari (180), Werona (152), Reggio di Calabria (130), Liworno (130), Padwa (125).

Waluta: 1 lira = 100 centisimi; 100 lir = 5,26 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 18,281 milj. lir, dochody — 18,539 milj. lir.

Produkcja: jedwab i wyroby z niego, tkaniny bawełniane, wino, likiery, owoce południowe, pszenica, kukurydza, ryż, makaron, ziemniaki, konopie, zwierzęta domowe, ptactwo, jaja, skóry, ryby, jarzyny, siarka, rtęć, marmury, biżuterja, kapelusze, oliwa, maszyny, okręty, samochody.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 21,353 milj. lir, wywóz — 14,886 milj. lir; w r. 1930: przywóz — 17,280 milj. lir (905 milj. \$), wywóz — 12,101 milj. lir (634 milj. \$).

Włochy posiadają kolonje, zabrane przeważnie Turcji po wojnie w r. 1911: **Wyspa Rhodos**, 1,404 km², 45,000 mieszk., oraz wyspy sąsiednie (Dodekanes), — oliwa, owoce, wino, tytoń, rodzynki; **Libja** (Trypolitanja), 1,650,000 km², 700,000 mieszk., miasto Trypolis (65 tys.), kraj słabo zaludniony, — gąbki, zboże, wełna, skóry, sól; **Erytrea**, **Somali włoskie**.

8. PAŃSTWA SASIADUJĄCE Z POLSKĄ.

Poza naszymi dwoma najważniejszymi sąsiadami — Rosją i Niemcami, przylegają do naszych granic: Rumunja, Czechosłowacja, Łotwa, Litwa i Wolne Miasto Gdańsk. Z Rumunją, podobnie jak z Francją, mamy sojusz wojenny, z Czechosłowacją i Łotwą jesteśmy w stosunkach przyjaznych, natomiast z powodu stałego oporu Litwy nie możemy z tem państwem nawiązać kontaktu handlowego, ani nawet komunikacji kolejowej, pocztowej i wodnej (Niemnem). Gdańsk rządzi się sam, nie posiada jednak wszystkich cech państwa samodzielnego: nie ma przedstawicielstwa dyplomatycznego zagranicą i nie posiada wojska (tylko własną policję). Pod względem celnym, jak również w stosunkach kolejowych i pocztowych stanowi Gdańsk jedną całość z Polską.

— **Rumunja** (România). Królestwo konstytucyjne, obszar 294,967 km², ludność 18 milionów. Kraj przedewszystkiem rolniczy, ze znacznem bogactwem ropy naftowej i soli. Miasta: Bukareszt (860 tys.), Kiszyniów (250), Jassy (185), Gałac (153), Czerniowce (150), Brajła (100), Temeszburg (100), Ploeshti (100), Konstanca (65).

Waluta: 1 leu = 100 bani; 100 lei (liczba mnoga od leu) = 0,6 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 37,450 milj. lei, dochody — 37,450 milj. lei.

Produkcja: pszenica, kukurydza, zwierzęta domowe, mięso, słonina, wełna, ropa naftowa, sól, drzewo, masło, ptactwo domowe, jaja, złoto, srebro, węgiel, tytoń, wino, owoce.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 29,896 milj. lei, wywóz — 28,915 milj. lei; w r. 1930: przywóz — 22,587 milj. lei (133 milj. \$), wywóz — 28,424 milj. lei (169 milj. \$).

— **Czechosłowacja** (Ceskoslovenska Republika), obszar 140,394 km², 14,650,000 mieszkańców. Kraj przemysłowo - rolniczy o znacznej zamożności. Miasta: Praga (Praha, 750 tys.), Brno (240), Pilzno (135), Morawska Ostrawa (125), Bratislava (stolica Słowaczyny, 100), Liberzec (70), Ołomuniec (65), Usti (Aussig, 65), Koszyce (60), Budziejowice (45).

Waluta: 1 korona czechosłowacka = 100 halerzy; 100 koron = 2,96 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 9,367 milj. koron, dochody — 9,420 milj. koron.

Produkcja: cukier, węgiel kamienny i brunatny, przędza i tkaniny, szkło, surówka żelaza, wyroby żelazne, maszyny, drzewo, zboże, mąka, bydło, skóry, mięso, ziemniaki, spirytus, chmiel, piwo, len, owoce, artykuły konfekcyjne, papier, koalina, porcelana, rudy, chemikalja, wody mineralne, rad.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 19,919 milj. koron, wywóz — 20,416 milj. koron; w r. 1930: przywóz — 15,640 milj. kor. (464 milj. \$), wywóz — 17,421 milj. kor. (517 milj. \$).

— **Łotwa** (Latvija). Republika, 65,791 km², 1,9 milj. ludn. Miasta: Ryga (stolica, 380 tys.), Lipawa (61), Dynaburg

(Dźwińsk, 41), Mitawa (28), Windawa (16). Kraj przedewszystkiem rolniczy, dawniej prowadził ożywiony handel z Rosją; przemysł włókienniczy, gumowy i żelazny.

Waluta: 1 łat = 100 santimu; 100 łatów = 19,3 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 165 milj. łatów, dochody — 161 milj. łatów.

Produkcja: len, masło, drzewo, zboże, ziemniaki, spirytus, bydło, ryby, skóry, wyroby włókiennicze, wyroby metalowe, maszyny, wyroby gumowe, szkło, okręty, wagony.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 363 milj. łatów, wywóz — 272 milj. łatów; w r. 1930: przywóz — 294 milj. łatów (57 milj. \$), wywóz — 247 milj. łatów (48 milj. \$).

— **Litwa** (Lietuva). Republika, 55,659 km², 2,350,000 mieszk.; miasta: Kowno (Kaunas, 95 tys.), Kłajpeda (40), Szawle (22), Poniewież (20).

Waluta: 1 lit = 100 centów; 100 litów = 10 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 275 milj. litów, dochody — 275 milj. litów.

Produkcja: drzewo, len, jaja, masło, skóry, bydło, ptactwo domowe, pasza, ziemniaki, spirytus, szczecina.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 306 milj. litów, wywóz — 329 milj. litów; w r. 1930: przywóz — 310 milj. litów (31 milj. \$), wywóz — 330 milj. litów (33 milj. \$).

— **Wolne Miasto Gdańsk** (Freie Stadt Danzig). Obszar 1,893 km², 415,000 ludności, z czego samo miasto Gdańsk liczy 236 tys., Sopot 30.

Waluta: 1 gulden gdański = 100 fenigów; 100 guldenów = 19,47 \$.

Produkcja: okręty, ryby, wyroby żelazne, mąka.

9. INNE PAŃSTWA EUROPEJSKIE.

— **Austria** (Oesterreich). Republika, 83,833 km², 6,7 milj. ludności. Z powodu braku dostatecznej ilości własnych produktów rolnych i zbyt rozwiniętego przemysłu cierpi Austria na stałe przesilenie.

Miasta: Wiedeń (Wien, stolica, z przedmieściami 1,865,000), Graz (153), Linz (102), Innsbruck (56), Salzburg (38), Wiener Neustadt (37).

Waluta: 1 szyling = 100 groszy; 100 szylingów = 14,07 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 2,130 milj. szylingów, dochody — 1,975 milj. szyl..

Produkcja: ruda żelazna, surówka żelaza, wyroby żelazne, drzewo, papier, konfekcja, wyroby skórzane, samochody, maszyny, magnezyt, sól kuchenna, chemikalja, wino, piwo, książki, instrumenty muzyczne.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 3,277 milj. szyl., wywóz — 2,192 milj. szyl.; w r. 1930: przywóz — 2,691 milj. szyl. (379 milj. \$), wywóz — 1,851 milj. szyl. (261 milj. \$).

— **Węgry** (Magyarország). Królestwo, chwilowo regencja, 92,951 km², 8,683,000 mieszkańców.

Miasta: Budapeszt (stolica, z przedmieściami 1,3 milj), Szegedin (130), Debreczyn (112), Kecskemet (82).

Waluta: 1 pengö = 100 filerów; 100 pengö = 17,49 \$

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 1,429 milj. pengö, dochody — 1,432 milj. pengö.

Produkcja: pszenica, mąka, kukurydza, konie, bydło, mięso, słonina, skóry, masło, jaja, rośliny strączkowe, owoce, jarzyny, wino, tytoń, len, spirytus, wyroby żelazne.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 1,063 milj. pengö, wywóz — 1,040 milj. pengö; w r. 1930: przywóz — 832 milj. pengö (145 milj. \$), wywóz — 910 milj. pengö (159 milj. \$).

— **Jugosławia** (Kraljevina Jugoslavija). Królestwo, 248,665 km², 13,5 milj. ludności, powstało od połączenia dawnych królestw Serbji i Czarnogórze z Chorwacją, Słowenią, Sławonią, Bośnią, Hercegowiną, Dalmacją i Wojwodiną, które należały do Austro-Węgier.

Miasta: Belgrad (Białogród, po serbsku Beograd, stolica, 270 tys.), Zagrzeb (w Chorwacji, 150 tys.), Subotica (Maria Theresiopel, 110), Skoplje (75), Sarajewo (w Bośni, 70), Nowy Sad (65), Lublana (Ljubljana, w Słowenji (60), Split (Spalato, 42), Osijek (34), Bitolj (Monastyr, 28), Nisz (25), Mostar (w Hercegowinie, 18), Suszak (nowy port obok Fiume, 13), Dubrownik (Raguza, 9), Cetinje (w Czarnogórze, 6).

Waluta: 1 dynar = 100 para; 100 dynarów = 19,3 \$ (kurs nominalny), kurs giełdowy w r. 1930: 100 dynarów = 1,09 \$.

Budżet: wydatki — 12,465 milj. dynarów, dochody — 12,465 milj. dynarów.

Produkcja: drzewo, pszenica, kukurydza, bydło, trzoda, owce, mięso, mąka, śliwki, jaja, masło, skóry, ptactwo, wino, tytoń, wosk, jarzyny, rudy, tkaniny.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 7,595 milj. dynarów, wywóz — 7,922 milj. dynarów; w r. 1930: przywóz — 12,664 milj. dyn. (139 milj. \$), wywóz — 10,882 milj. dyn. (120 milj. \$).

— **Bułgaria** (Błgaria). Królestwo, 103,146 km², 5,8 milj. ludności. Po wojnie światowej utraciła Bułgaria dostęp do morza Egejskiego na rzecz Grecji.

Miasta: Sofja (215), Płowdiw (Filipopol, 85), Warna (61), Ruszczuk (46), Burgas (31), Plewna (30), Stara Zagora (30).

Waluta: 1 lew = 100 stotinki; 100 lewów = 0,72 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 6,753 milj. lewów, dochody — 6,740 milj. lewów.

Produkcja: pszenica, mąka, ziemniaki, bydło, trzoda, owce, skóry, kozuchy, sery, lój, wełna, tytoń, olejek różany, jedwab.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 8,288 milj. lewów, wywóz — 6,396 milj. lewów; w r. 1930: przywóz — 4,583 milj. l. (33 milj. \$), wywóz — 6,194 milj. l. (45 milj. \$).

— **Albanja** (Shqipnia). Królestwo, 27,538 km², 1 milion mieszkańców, w znacznym stopniu zależne od Włoch. Miasta: Korcza (27 tys.), Skutari (24), Tirana (stolica, 17), Elbasana (10), Walona (6), Durazzo (5).

Waluta: 1 frank albański = 5 leków; 100 franków = 19,3 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 32 milj. franków, dochody — 32 milj. franków.

Produkcja: wełna, bydło, owce, skóry, oliwki, tytoń, azbest.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 32 milj. franków, wywóz — 15 milj. franków.

— **Grecja** (Helleniki demokratia). Republika, 127,319 km², 6,3 milj. ludn.

Znaczna część ludności zajmuje się handlem, stosunkowo duża flota handlowa. Miasta: Ateny (stolica, z portem Pireus

i innymi przedmieściami 1 milion ludności), Saloniki (po słowiańsku Solun, 237), Patras (61), Kawala (50).

Waluta: 1 drachma = 100 lepta; 100 drachm = 1,298 \$.

Budżet w r. 1930/31: wydatki — 10,526 milj. drachm, dochody — 10,534 milj. drachm.

Produkcja: rodzynki, oliwa, tytoń, pszenica, wino, figi, jedwab, wełna, bawełna, rudy, skóry, mydło, napoje alkoholowe.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 13,275 milj. drachm, wywóz — 6,985 milj. drachm; w r. 1930: przywóz — 10,808 milj. dr. (141 milj. \$), wywóz — 5,908 milj. dr. (77 milj. \$).

Turcja (Türkiye). Republika, 762,736 km² (w Europie 23,975 km², w Azji 738,761 km²), około 14 milj. ludności (w Europie 1,050,000, w Azji około 13 milj.).

Dawniej potężne mocarstwo (sultanat), osłabione przez zwycięstwo Sobieskiego pod Wiedniem (r. 1683) i długie wojny z Rosją. Przez wojnę z Włochami (r. 1911) utraciła Turcja posiadłości w Afryce północnej, a podczas wojny bałkańskiej w r. 1912/13 — cały prawie obszar w Europie, z wyjątkiem Konstantynopola, Adrianopola i półwyspu Galipoli. Wojna światowa uszczupliła granice Turcji (strata Palestyny, Syrii, Mezopotamji, Arabji, zachodnich wybrzeży Azji Mniejszej), jednak nowy wódz narodu, obecny prezydent Republiki Tureckiej, Mustafa Kemal Pasza, po zwycięskiej wojnie z Grecją zajął Azję Mniejszą i wzmocnił siłę i znaczenie państwa.

Miasta: Stambuł (Konstantynopol, dawna stolica, 670,000 mieszkańców, dawniej przeszło 1 milj.), Smyrna (155 tys.), Ankara (dawniej Angora, obecna stolica, 75 tys.), Adana (73), Adrianopol (Edirne, 35), Erzerum (główne miasto Armenji, 31), Trebizonda (25).

Waluta: 1 funt turecki = 100 piastrow; wartość nominalna 1 funt tur. = 4,4 \$, kurs giełdowy w r. 1930: 1 funt tur. = 0,471 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 220 milj. funtów tur., dochody — 220 milj. funtów tur.

Produkcja: zboże, jedwab, wino, owoce, dywany, zwierzęta domowe, wełna, skóry, tytoń, bawełna, miód, wosk, oleje, opjum, tłuszcze, żywice, gąbki, asfalt, miedź.

Handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 224 milj. funtów tur., wywóz 174 milj. f. t.

— **Danja** (Danmark). Królestwo, 42,927 km², 3,6 milj. ludn. Miasta: Kopenhaga (stolica, 735), Aarhus (76), Odense (52), Aalborg (43). Mały kraj o wzorowo postawionej produkcji rolnej i hodowli; rozwinięty przemysł rolniczy.

Waluta: 1 korona duńska = 100 oere; 100 koron = 26,8 \$.

Budżet w r. 1930/31: wydatki — 377 milj. koron, dochody — 373 milj. koron.

Produkcja: masło, jaja, mięso, bydło, trzoda, owce, skóry, łój, zboże, ziemniaki, ryby, konserwy, okręty, oleje, wyroby żelazne.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz—1,792 milj. koron, wywóz — 1,707 milj. koron; w r. 1930: przywóz — 1,630 milj. kor. (437 milj. \$), wywóz — 1,513 milj. kor. (406 milj. \$).

Do Danji należą: wyspy **F a r o e r s k i e** i olbrzymia wyspa **G r e n l a n d j a**. Wyspa **I s l a n d j a** połączona jest z Danją unją personalną (102,846 km², 110 tys. ludności); miasto Reykjavik, rybołówstwo, mięso, skóry, łój, wełna, tran.

— **Szwecja** (Sverige). Królestwo, 448,460 km², 6,1 milj. ludn., kraj rolniczo-przemysłowy z wielkimi zasobami dobrej rudy żelaznej; rozwinięty przemysł, szczególnie drzewny, zapalczany, żelazny i papierniczy.

Miasta: Stockholm (stolica, 475 tys.), Göteborg (236), Malmö (120), Norrköping (czyta się Norczeping, 61), Uppsala (30), Jönköping (29), Karlskrona (27).

Waluta: 1 korona szwedzka = 100 oere; 100 koron = = 26,8 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 779 milj. koron, dochody — 779 milj. koron.

Produkcja: drzewo i wyroby z niego, papier, celuloza, ruda żelazna, surówka żelaza, maszyny, stal, różne wyroby żelazne i stalowe, zapalki, skóry, owies, ryby, masło, mięso, konie, bydło, szkło, obuwie.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 1,773 milj. koron, wywóz — 1,806 milj. koron; w r. 1930: przywóz — 1,649 milj. kor. (442 milj. \$), wywóz — 1,545 milj. kor. (414 milj. \$).

— **Norwegja** (Norge). Królestwo, 323, 795 km², 2,8 milj. ludności.

Z powodu nieznaczonej ilości ziemi uprawnej (2% powierzchni) zajmują się Norwegowie rybołówstwem morskim i mają znaczną flotę handlową, która przewozi towary innych krajów. Miasta: Oslo (stolica, dawniejsza nazwa Chrystjanja, 250), Bergen (100), Trondhjem (55), Stavanger (47), Hammerfest (3,5).

Waluta: 1 korona norweska = 100 oere; 100 koron = = 26,8 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 351 milj. koron, dochody — 351 milj. koron.

Produkcja: śledzie, różne ryby morskie, tran, masło, drzewo, papier, celuloza, ruda żelazna, srebro, nikiel, miedź, owies, okręty.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 1,057 milj. koron, wywóz — 743 milj. koron; w r. 1930: przywóz — 1,016 milj. koron (272 milj. \$), wywóz — 672 milj. koron (180 milj. \$).

Do Norwegji należą wyspy na północy Europy: **S z p i c b e r g** (węgiel kamienny, fosforyty, połów wielorybów), **N i e d ź w i e d z i e**, **J a n M a y e n** oraz drobniejsze na obszarze antarktycznym.

— **Finlandja** (Suomi). Republika, 388,483 km², 3,6 milj. ludn. Wysoka kultura szerokich mas ludności, dobrze rozwinięty przemysł drzewny, papierniczy i włókienniczy. Miasta: Helsingfors (Helsinki, stolica, 227), Abo (64), Tammerfors (54), Wyborg (54), Waza (25), Kuopio (24), Uleaborg (23).

Waluta: 1 marka = 100 penni; 100 marek = 2,52 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 4,469 milj. marek, dochody — 4,595 milj. marek.

Produkcja: drzewo i wyroby z niego, papier, celuloza, masło, sery, mięso, skóry, bydło, tektura smołowcowa, zapalki, materiały wybuchowe, len, ryby, maszyny, wyroby żelazne i stalowe, tkaniny.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz 6,996 milj. marek, wywóz — 6,427 milj. marek; w r. 1930: przywóz — 5,167 milj. mk. (130 milj. \$), wywóz — 5,322 milj. mk. (134 milj. \$).

— **Estonja** (Eesti). Republika, 45,221 km², 1,1 milj. ludn.

Mały kraj z rozwiniętym rolnictwem i przemysłem metalowym, który, jako obliczony na dawny rynek rosyjski, przechodzi obecnie kryzys; ludność o wysokiej kulturze.

Miasta: Tallin (Rewel, stolica, 130 tys.), Tartu (Dorpat, 65), Narwa (26), Parnu (21).

Waluta: 1 korona estońska = 100 centów; 100 koron = = 26,8 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 94 milj. koron, dochody — 94 milj. koron.

Produkcja: len, spirytus, zboże, ziemniaki, zwierzęta, skóry, papier, drzewo, ryby, maszyny, wyroby metalowe.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 123 milj. koron, wywóz — 118 milj. koron. W r. 1930: przywóz — 98 milj. kor. (26 milj. \$), wywóz — 96 milj. kor. (26 milj. \$).

— **Belgia** (Belgique). Królestwo konstytucyjne, 30,444 km², przeszło 8 milj. ludności. Kraj wybitnie uprzemysłowiony; wysoko postawione szkolnictwo, uniwersytety ściągają młodzież z innych krajów; ożywiony handel (wielki port Antwerpja).

Miasta: Bruksela (Bruxelles, stolica, 830 tys.), Antwerpja (Anvers, 430), Leodjum (Liège, 255), Gandawa (Gand, 210), Bruges (Brugge, 80), Malines (Mechelen, 60), Ostenda (44), Verviers (42), Louvain (40), Namur (31), Mons (28), Charle-roi (28).

Waluta: 1 belga = 5 dawnych belgijskich franków = 100 centimów; 100 belg = 13,91 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 1,951 milj. belg, dochody — 2,019 milj. belg.

Produkcja: węgiel kamienny, koks, brykiety, żelazo, stal, cynk, miedź, ołów, lustra, sukno, wyroby bawełniane i lniane, galanterja, cukier, chmiel, piwo, cygara, papier, broń, amunicja, maszyny.

Handel zagraniczny w r. 1929 łącznie z Luksemburgiem (unja celna): przywóz — 7,102 milj. belg, wywóz — 6, 447 milj. belg; w r. 1930: przywóz — 6,176 milj. belg (862 milj. \$), wywóz — 5,242 milj. belg (731 milj. \$).

Do Belgji należy w Afryce **K o n g o b e l g i j s k i e**, 2,385,120 km², 9 milj. ludn., miasta: Elisabethville (17 tys.),

Leopoldville (2 tys.); miedź, rad, złoto, kauczuk, kość słoniowa, olej palmowy, bawełna, drogie kamienie. Również posiada Belgja w Afryce mandat nad częścią kolonij niemieckich (**R u a n d a i U r u n d i**).

— **Luksemburg**. Księstwo, 2,586 km², 300,000 ludności, kraj wybitnie uprzemysłowiony, miasto Luksemburg (52 tys.).

Waluta: 1 frank luksemburski = 100 centimów; wartość nominalna: 100 franków = 19,3 \$, kurs giełdowy w r. 1930: 100 fr. = 3,9 \$.

Produkcja: ruda żelazna, surówka żelaza, stal, owies, ziemniaki, chmiel, len, drzewo.

Od roku 1921 połączony jest Luksemburg z Belgją unją celną.

— **Holandja** (Nederland). Królestwo, 34,208 km², około 8 milj. ludności. Dawniej potężne państwo, obecnie bogate, o rozwiniętym handlu zamorskim, poważne kolonie (Archipelag Malajski).

Miasta: Amsterdam (stolica, 745 tys.), Rotterdam (580), Haga (rezydencja królewska, 425), Utrecht (152), Haarlem (115), Greninga (103), Eindhoven (90).

Waluta: 1 gulden = 100 centów; 100 guldenów = 40,2 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 709 milj. guldenów, dochody — 649 milj. guldenów.

Produkcja: bydło, masło, margaryna, sery, śledzie, różne ryby morskie, len, konopie, jarzyny, kwiaty, pasza, zboże, napoje alkoholowe, oleje, cukier, czekolada, papier, węgiel kamienny, okręty, brylanty.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 2,752 milj. guld., wywóz — 1,989 milj. guldenów; w r. 1930: przywóz — 2,416 milj. guld. (971 milj. \$), wywóz — 1,717 milj. guld. (690 milj. \$).

Holandja posiada ważne kolonie, a mianowicie.

A z j a. Indje holenderskie (Jawa, Sumatra, Banka, Billiton, Borneo, Celebes, wyspy Moluckie i inne), 1,483,892 km², 53 milj. ludn.; miasta: Batawja (320 tys.) Surabaja (250), Semarang (180), Surakarta (160); Produkcja: cukier trzcinowy, bawełna, tytoń, ropa naftowa, kopa, kawa, herbata, ryż, skóry, cyna, pieprz, przyprawy korzenne.

A u s t r a l j a. Gwinea Zachodnia, 416,260 km², 200,000 ludności; kopa, kauczuk, przyprawy korzenne.

A m e r y k a. Gujana holenderska, 129,100 km², 150.000 ludn., miasto Paramaribo (46 tys.); cukier trzcinowy, kakao, kawa, złoto, drzewo.

— **Szwajcaria** (Schweiz, Suisse, Svizzera). Republika związkowa, 41,295 km², przeszło 4 milj. ludności. Kraj o rozwinięciem życia kulturalnym i gospodarczym, siedem uniwersytetów, politechnika (w Zurychu), wyższa szkoła handlowa (w St. Gallen); w uczelniach kształci się wielu cudzoziemców. Pomimo trudnych warunków naturalnych, braku dobrej gleby i bogactw kopalnych, rozwinęła Szwajcaria wysoko rolnictwo, hodowlę oraz przemysł fabryczny.

Miasta: Zurych (Zürich, 230), Bazylea (Basel, Bâle, 150), Genewa (Genève, 130), Bern (stolica, 112), Lozanna (Lausanne, 80), St. Gallen (65), Winterthur (55), Lucerna (48), Bienne (40), La Chaux — de — Fonds (37), Neuchâtel (22), Fryburg (Freiburg, Fribourg, 22).

Waluta: 1 frank szwajcarski = 100 centimów, 100 fr. = = 19,3 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 383 milj. fr., dochody — 383 milj. fr.

Produkcja: przędza i tkaniny bawełniane, wyroby dziane, maszyny, zegarki, barwniki, produkty chemiczne, mleko skondensowane i mączka mleczna, masło, czekolada, sery, towary jedwabne i wełniane, wyroby papierowe, obuwie, glin, bydło, skóry.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 2,784 milj. fr., wywóz — 2,105 milj. fr.; w r. 1930: przywóz — 2,522 milj. fr. (489 milj. \$), wywóz — 1,741 milj. fr. (337 milj. \$).

— **Hiszpanja** (España). Od kwietnia 1931 r. republika, 497,881 km², 22,3 milj. ludności. Państwo dawniej rozległe, posiadające liczne kolonie, które w ub. wieku oderwały się od metropolji. Niepomyślna wojna ze Stanami Zjedn. A. w r. 1898 pozbawiła Hiszpanję Kuby i wysp Filipińskich.

Miasta: Madryt (stolica, 820), Barcelona (770), Walencja (275), Sewilla (220), Malaga (160), Saragosa (156), Murcja (155), Bilbao (150), Granada (110), Kartagena (100), Santander (90), Kordoba (85), Palma de Mallorca (na wyspach Balearskich, 81), Valladolid (80), Kadyks (80), San Sebastian (76).

Waluta: 1 peseta = 100 centimos; kurs nominalny: 100 peset = 19,3 \$, kurs giełdowy w r. 1930: 100 pes. = 11,7 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 3,773 milj. pes., dochody — 3,400 milj. pes.

Produkcja: wino, ruda miedziana i żelazna, miedź, ołów, srebro, cynk, rtęć, oliwa, dąb korkowy, trawa esparto, sardynki, pszenica, zwierzęta domowe, jedwab, tkaniny bawełniane, wełna, skóry, tłuszcze, żywice, ryż, sól, napoje alkoholowe, owoce południowe.

Handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 3,005 milj. peset, wywóz — 2,184 milj. peset.

Hiszpanja posiada jeszcze część dawnych kolonij.

A f r y k a. Wyspy Kanaryjskie, 7,273 km², 545,000 ludn. miasta Santa Cruz de Tenerife (75 tys.), Las Palmas (72); wino, oliwa, owoce, cukier, ryż, kukurydza, tytoń.

Marokko hiszpańskie, 28,000 km², 1,1 milj. ludn., miasta Tetuan (45), Ceuta (36); wełna, skóry, migdały, pszenica.

Sahara Zachodnia, 285,200 km², 55,000 ludn.; ryby, daktyle. Gwinea hiszpańska, 26,659 km², 125,000 ludn., kość słoniowa, cukier, wino palmowe, kakao.

— **Portugalja** (Republica Portuguesa), 88,740 km², 6,3 milj. 1. Dawniej liczne kolonie (Brazylja), które w ub. wieku oderwały się od Portugalji i utworzyły samodzielne państwa.

Miasta: Lizbona (stolica, 540), Porto (220), Koimbra (starożytny uniwersytet, 21).

Waluta: 1 escudo = 100 centavos; kurs nominalny: 100 escudos = 108,05 \$, kurs giełdowy w r. 1930: 100 escudos = = 2,4 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 2,025 milj. escudos, dochody — 2,039 milj. escudos.

Produkcja: wino, sardynki, dąb korkowy, skóry, wełna, drzewo, oliwa, pszenica, owoce południowe, tkaniny, ziemniaki, zwierzęta domowe, jaja, sól.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 2,519 milj. esc., wywóz — 1, 070 milj. esc.; w r. 1930: przywóz — 4,487 milj. esc. (108 milj. \$), wywóz — 1,775 milj. esc. (43 milj. \$).

Do Portugalji należą dość znaczne kolonie.

A f r y k a. Wyspy Azorskie, 2,393 km², 240 tys. l.; wyspa Madera (Madeira), 815 km², 190 tys. l., miasto Funchal; wyspy Zielonego Przylądka (Ilhas do Cabo Verde), 3,927 km², 135 tys. l., na wyspach tych produkuje się wino, owoce, oliwę, cukier, banany, ryż, rozwinięte rybołówstwo.

Gwinea portugalska, 36,125 km², 800 tys. l.; wyspa Sao Tomé, 944 km², 65 tys. l., — kauczuk, kawa, kakao.

Portugalska Afryka Zachodnia (Angola), 1,255,775 km², 2,5 milj. l., — kawa, kauczuk, cukier, kukurydza, bawełna, olej palmowy, kość słoniowa, diamenty, miasto Sao Paulo de Loanda (20 tys.).

Portugalska Afryka Wschodnia (Mozambik), 1,108,875 km², 3,8 milj. l., miasto Lourenço Marques (31 tys.), — cukier, kauczuk, rudy, wosk, kość słoniowa, guma, olej palmowy.

A z j a. Indie portugalskie (na zachodnim wybrzeżu Indostanu), 4,245 km², 600 tys. l., miasto Pandschim (Goa), 20 tys.; Macao (około Kantonu w Chinach), część wyspy Timor na Archipelagu Malajskim.

— Oprócz wymienionych, istnieją w Europie następujące małe państewka: **Lichtenstein**, księstwo, 159 km², 12,500 mieszk., miasto Vaduz, 1,400 mieszk., **Andorra**, republika pod protektoratem Francji i biskupa hiszpańskiego w Urgel, 452 km², 5,500 mieszk., miasto Andorra la Vieja, 600 mieszk.; **Monaco**, księstwo, 1,5 km², 27,000 mieszkańców, miasta La Condamine, Monte Carlo i Monaco; **San Marino**, republika, 61 km², 13,200 mieszkańców, miasto San Marino, 1600 mieszkańców; **Państwo Watykańskie** (Citta del Vaticano), powstałe na mocy układu Laterańskiego z dn. 11 lutego 1929 r. między papieżem a rządem włoskim, 0,4 km².

10. PAŃSTWA POZAEUROPEJSKIE.

A z j a.

— **Chiny** (Ta chung hua min kuo, co oznacza „państwo kwitnącego środka“). Republika, 9,650,000 km² (bez Mongolji), około 450 milj. ludności. Olbrzymie państwo, jednak niejednolite tak pod względem języka i kultury, jak i warunków naturalnych oraz gęstości zaludnienia. Składa się z szeregu prowincyj, przyczem w niektórych z nich gęstość zaludnienia wynosi 200—300 mieszk. na 1 km², w innych natomiast (część środkowa i zachodnia), z powodu pustynnego charakteru krajobrazu, zaludnienie jest słabe. Po wojnie rosyjsko-japońskiej w r. 1904/5 zaczęli Chińczycy kolonizować energicznie Mandżurję, która przyjęła kilkanaście milionów nadmiaru ludności prowincyj wschodnich. Chiny posiadają wiele sił potencjalnych i mogą stać się w przyszłości ważnym czynnikiem polityki światowej (tak zw. żółte niebezpieczeństwo); obecnie, podobnie jak Japonja, mają zamknięty dostęp do Stanów Zjedn. A. oraz do Australji. W ostatnich latach czynią Chińczycy wysiłki, aby uwolnić się od opieki obcych państw (przedewszystkiem W. Brytanji i Stanów Zjedn. A.), które miały dotychczas kontrolę nad handlem zagranicznym.

Miasta: Szanghaj (z przedmieściami 2,3 milj. l.), Peiping (dawniej Peking lub Pekin, dawna stolica, 1,5 milj. l.), Wuhan (od roku 1927 wskutek połączenia Hańkou, Wutzangu i Hańjongu, 1,3 milj.), Kanton (1 milj.), Hangszou (950 tys.), Singan (900), Siangtan (900), Tientsin (800), Czungking (630), Nanking (Nankin, obecna stolica, 400 tys.), Mukden (w Mandżurji, 300 tysięcy).

Waluta: 1 haikuan tael = 100 kandorin; kurs nominalny: 100 taeli = 36,61 \$. Pozatem kursują inne pieniądze, szczególnie dolary amerykańskie i funty angielskie.

Produkcja: jedwab i wyroby jedwabne, herbata, ryż, bawełna i wyroby z niej, skóry, żelazo, węgiel kamienny, wełna tytoń, cukier, zboże, mąka, mięso, tłuszcze, jaja, papier, porcelana, lakiery, tusze.

Handel zagraniczny trudny do określenia z powodu braku organizacji statystyki i ciągłych wojen domowych.

Jak już nadmieniliśmy przy omawianiu Rosji, do Chin należą: Mongolia Wewnętrzna, Turkiestan chiński i Tybet, kraje słabo zaludnione o nieznacznej roli w gospodarce światowej; utworzone w ostatnich latach samodzielne państwa: Mongolia Zewnętrzna, Barga, Czuguczak (kraj kałmuków) i Tannu-Tuwa, znajdują się pod wpływem Rosji Sowieckiej.

— **Persja** (Mamâlik - i - mahrusseh - i - Irân).

Monarchja, 1,645,000 km², 9,2 milj. ludności. Przed wojną światową była Persja państwem słabem i znajdowała się w sferze wpływów rosyjsko-angielskich. Obecnie, dzięki energii szacha Riza Pehlewi, uwolniła się prawie zupełnie od obcej zależności.

Miasta: Teheran (210 tys.), Tebryz (180), Ispahan (80), Kirmanszach (80), Kirman (70), Meszhed (70), Barfurusz (50), Sziraz (50), Reszt (40), Hamadan (30), Urmja (30).

Waluta: nowy kran = 10 senaar; wartość nominalna: 100 kranów = 10,36 \$, kurs giełdowy w r. 1930: 100 kranów = 8,29 \$.

Budżet w r. 1929/30: wydatki — 350 milj. kranów, dochody — 311 milj. kranów.

Produkcja: ropa naftowa, oleje naftowe, benzyna, dywany, opjum, owoce, zboże, zwierzęta domowe, skóry, kozuchy, bawełna, jedwab, ryż, ryby, perły.

Handel zagraniczny w r. 1927/28: przywóz — 807 milj. kranów, wywóz — 1,060 milj. kranów.

— **Syjam** (Sajam). Królestwo, 518,159 km², 10,3 milj. ludn. znajdujące się pod wpływem W. Brytanji i Francji. Miasto stołeczne Bangkok (1 milj.).

Waluta: 1 baht = 100 satangów; 100 bahtów = 44,24 \$.

Budżet w r. 1928/29: wydatki — 114 milj. bahtów, dochody — 106 milj. bahtów.

Produkcja: ryż, drzewo, skóry, jedwab i wyroby z niego, ryby, pieprz, trzoda, bawełna, kość słoniowa.

Handel zagraniczny w r. 1928/29: przywóz — 190 milj. bahtów, wywóz — 253 milj. bahtów; w r. 1930: przywóz — 138 milj. bahtów (60 milj. \$), wywóz — 153 milj. bahtów (67 milj. \$).

— **Afganistan**. Monarchja, 650,000 km², 6,8 milj. ludn., znajduje się pod wpływem W. Brytanji i Rosji.

Miasta: Kabul (stolica, 100 tys.), Kandahar (31), Maimana (30), Taszkurgan (25), Mazar - i - Szeryf (25), Herat (20).

Waluta: 1 afgan = 100 pul, pozatem pieniądze perskie, indyjskie i rosyjskie.

Produkcja: wełna, owoce, zboże, tytoń, futra, indygo, jedwab, miedź, ołów, żelazo, drogie kamienie.

Co do handlu zagranicznego brak danych statystycznych.

— **Arabja** składa się z kilku samodzielnych państw: Nedszd (sultanat) z Hedżasem i Asirem, Jemen. Wpływy angielskie.

Miasta: Mekka (70), Medyna (30), Dżidda (25), Er Kiad (20), Hodeida (40), Sanaa (20).

Pieniądz miejscowy oraz turecki, perski, egipski i indyjski.

Produkcja: kawa, migdały, guma arabska, daktyle, perły, myrra, tkaniny, skóry.

A f r y k a.

— **Egipt** (Masr). Królestwo, dawniej zależne od Turcji i W. Brytanji, obecnie samodzielne, jednak Anglicy mają jeszcze znaczne wpływy; 994,300 km², 15 milj. ludn.

Miasta: Kair (Kairo, stolica, 1 milj.), Aleksandrja (600), Port Said (100), Tanta (90), Suez (40).

Waluta: 1 funt egipski = 100 piastrow, 1 funt = 4,94 \$.

Budżet w r. 1930/31: wydatki — 45 milj. funtów, dochody — 38 milj. funt.

Produkcja: bawełna, papierosy, cebula, skóry, ryż, wełna, fosforyty, kość słoniowa, wosk, pióra strusie, daktyle, opjum, jaja.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 56 milj. funtów, wywóz — 52 milj. funt., w r. 1930: przywóz — 49 milj. f. (232 milj. \$), wywóz — 31 milj. f. (155 milj. \$).

— **Abisynja** (Mangasta Itiopia). Monarchja, 907,000 km², 11,6 milj. ludności.

Miasta: Addis Abeba (50), Harrar (50).

Waluta: 1 talar = 16 guerche; 1 talar = 1 \$.

Produkcja: kawa, złoto, zwierzęta domowe, zboże, kość słoniowa, miód, wosk, skóry, guma, myrra.

— **Liberja** (Republic of Liberia). Państwo murzyńskie, założone przez dawnych niewolników, którzy powrócili z Ameryki do Afryki; 95,400 km², 2,2 milj. l.

Miasto stołeczne Monrovia (10 tys).

Waluta: dolar St. Zj. A.

Produkcja: olej palmowy, kawa, kauczuk, kość słoniowa.

Handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 4 milj. \$, wywóz — 1,5 milj. \$.

Pozatem jest w Afryce port międzynarodowy **Tanger** (80 tys).

A m e r y k a.

Po odkryciu Ameryki przez Kolumba (r. 1492) nowy ląd został opanowany przede wszystkim przez Hiszpanów i Portugalczków, za którymi przyszli następnie Holendrzy, Francuzi i Anglicy. Powoli jednak tak w Ameryce Północnej, jak i południowej, zaczęli koloniści dążyć do usamodzielnienia się i po licznych wojnach na miejsce dawnych posiadłości europejskich powstały państwa niezależne.

— **Brazylja** (Estados Unidos do Brasil). Republika związkowa, 8,511,189 km², 37 milj. ludności.

Rozległe państwo, które przez długie jeszcze lata będzie terenem dla emigracji europejskiej. Najlepiej nadają się do kolonizacji stany południowe (Parana, Sao Paulo, Rio Grande do Sul, Santa Catharina, Espirito Santo, Minas Geraes), do których przesiedliło się również wielu Polaków (ogólna liczba w Brazylji przeszło 250,000). Północna część Brazylji ma klimat podzwrotnikowy i nie nadaje się do kolonizacji europejskiej.

Miasta: Rio de Janeiro (stolica, 1,8 milj.), Sao Paulo (950 tys.), San Salvador (Bahia, 320), Recife (Pernambuco, 250), Campos (225), Theophilo Ottoni (205), Santos (150).

Waluta: 1 milreis = 1000 reisów; 100 milreisów = 11,96 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 135 milj. milreisów w złocie (1,639 milj. milreisów papierowych), dochody — 199 milj. milreisów w złocie (1,371 milj. milr. pap.).

Produkcja: kawa, cukier, skóry, mięso, tytoń, kauczuk, bawełna, kakao, ryż, herbata mate, orzechy, mangan, wełna,

wosk, tłuszcze, manioka, drzewo farbiarskie, przyprawy koźne.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 3,528 milj. milreisów, wywóz — 3,861 milj. milreisów; w r. 1930: przywóz — 2,219 milj. milr. (253 milj. \$), wywóz — 2,751 milj. milr. (314 milj. \$).

— **Argentyna** (Republica Argentina), 2,790,000 km² 11,3 milj. l., rozległy kraj, przyciągający wychodźców z Europy. Przez stopniowe zaludnianie dawnych obszarów stepowych (pampa) uzyskano wielkie obszary ziemi urodzajnej, na której rodzi się dobrze pszenica; wielka produkcja hodowlana.

Miasta: Buenos Aires (stolica, z przedmieściami 3 milj.), Rosario (430), La Plata (260), Cordoba (220), Bahia Blanca (156), Tucuman (120), Mendoza (120).

Waluta: 1 arg. peso = 100 centaros, 100 pesos (liczba mnoga od peso) = 96,48 \$ (kurs nominalny), kurs giełdowy w r. 1930: 100 pesos = 84,48 \$.

Budżet: wydatki — 733 milj. pesos papierowych, dochody — 734 pesos pap.

Produkcja: mięso, konserwy, pszenica, wełna, siemię lniane, skóry, kukurydza, tłuszcze, mięso, garbniki, masło, sery, owies, bydło, owce, miedź, srebro, ołów.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 891 milj. pesos w złocie, wywóz — 953 milj. pesos w złocie; w r. 1930: przywóz — 690 milj. p. (583 milj. \$), wywóz — 604 milj. p. (510 milj. \$).

— **Chile** (Republica de Chile), 741,300 km², 4,4 milj. ludn. W roku 1929 na mocy układu Chile odstąpiło na rzecz Peru obszar Tacna (10,000 km², 23,000 mieszkańców).

Miasta: Santiago (615), Valparaiso (200), Concepcion (70), Antofagasta (60), Vina del Mar (40), Iquique (37).

Waluta 1 peso = 100 centaros, 100 pesos = 12,17 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 1,415 milj. pesos, dochody 1,170 milj. pesos.

Produkcja: saletra, miedź, boraks, rośliny strączkowe, jod, pszenica, żyto, mięso, skóry, mąka, srebro, orzechy, węgiel, złoto, siarka, sól, zwierzęta domowe, guano (nawóz).

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 1,601 milj. pesos, wywóz — 2,283 milj. pesos; w r. 1930: przywóz — 1,404 milj. p. (170 milj. \$), wywóz — 1,330 milj. p. (161 milj. \$).

— **Peru** (Republica del Peru), 1,365,000 km², 6 milj. 1.

Miasta: Lima (300), Callao (77), Arequipa (65), Cuzco (40).

Waluta: 1 funt peruwiański = 100 soles, wartość nominalna: 1 funt = 4 \$, kurs giełdowy w r. 1930: 1 funt = 3,83 \$.

Produkcja: cukier, bawełna, wełna, miedź, ropa naftowa, srebro, złoto, skóry, alkohol, kokaina, kawa, ryż, kapelusze słomkowe, kauczuk, owoce, guano.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 18 milj. funtów per., wywóz — 33 milj. f. p.; w r. 1930: przywóz — 13 milj. f. per. (51 milj. \$), wywóz — 24 milj. f. per. (92 milj. \$).

— **Boliwja** (Republica Boliviana), 1,332,808 km², 3,6 milj. 1., kraj o wielkich bogactwach mineralnych, nie posiadający dostępu do morza.

Miasta: La Paz (143), Cochabamba (44), Oruro (40), Potosi (34), Sucre (stolica, 34).

Waluta: 1 boliviano = 100 centaros, 100 bolivianos = 36,51 \$.

Budżet w r. 1929: wydatki — 51 milj. bol., dochody — 51 milj. bol.

Produkcja: cyna, srebro, miedź, bizmut, ołów, wolfram, wełna, kauczuk, zwierzęta domowe, skóry, tytoń.

Handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 63 milj. bolivianos, wywóz — 116 milj. bol.

— **Kolumbia** (Republica de Colombia), 1,283, 864 km², 8 milj. ludności.

Miasta: Bogota (285), Barranquilla (140), Cali (125), Medellin (121), Cartagena (87).

Waluta: 1 peso = 100 centaros, 100 peso = 97,23 \$.

Budżet w r. 1930: wydatki — 70 milj. pesos w złocie, dochody — 70 milj. pesos w złocie.

Produkcja: kawa, skóry, banany, złoto, srebro, platyna, szmaragdy, rudy, tytoń, kauczuk, kakao, cukier, kukurydza, kapelusze słomkowe.

Handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 126 milj. pesos, wywóz — 117 milj. pesos.

— **Ekwador** (Republica del Ecuador), 451,180 km², 2,5 milj. 1.

Miasta: Guayaquil (105), Quito (stolica, 100), Cuenca (40).

Waluta: 1 sucre = centów, 100 sucres = 20 \$.

Produkcja: kakao, kauczuk, owoce, kapelusze słomkowe, skóry, złoto, ropa naftowa, szyldkret, guano.

Handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 79 milj. sucres, wywóz — 98 milj. sucres.

— **Urugwaj** (Republica Oriental de Uruguay), 179,000 km², 1,9 milj. ludn.

Miasto stołeczne Montevideo (460).

Waluta: 1 peso = 100 centesimos, wartość nominalna: 100 pesos = 103,42 \$, kurs giełdowy w r. 1930: 100 pesos = 89,11 \$.

Produkcja: wełna, mięso, ekstrakty mięsne, zboże, bydło, owoce, skóry, tłuszcze.

Handel zagraniczny w r. 1929: przywóz — 95 milj. pesos, wywóz — 92 milj. pesos; w r. 1930: przywóz — 85 milj. p. (76 milj. \$), wywóz — 96 milj. p. (86 milj. \$).

— **Paragwaj** (Republica del Paraguay), 253,100 km², 970,000 ludności.

Miasto stołeczne Asuncion (125).

Waluta: 1 peso = 100 centaros, kurs nominalny: 100 pesos = 96,59 \$, kurs giełdowy w r. 1930: 100 pesos = 2,14 \$.

Produkcja: drzewo, garbniki, herbata mate, tytoń, skóry, owoce, cukier, kukurydza.

Handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 14 milj. pesos w złocie, wywóz — 16 milj. pesos w złocie.

— **Wenezuela** (Estados Unidos de Venezuela), 945,000 km², 3,2 milj. 1.

Miasta: Caracas (135), Maracibao (75).

Waluta: 1 bolivar = 100 centów, 100 bolivarów = 19,3 \$.

Produkcja: kawa, kakao, ropa naftowa, cukier, kauczuk, balata, skóry, zwierzęta domowe, złoto, drzewo farbiarskie, tytoń, bawełna, owoce.

Handel zagraniczny w r. 1927: przywóz — 364 milj. bol., wywóz — 444 milj. bolivarów.

— **Meksyk** (Estados Unidos Mexicanos). Republika związkowa, 1,969,154 km², 16 milj. ludności. Wielkie bogactwa kopalne.

Miasta: Meksyk (Mexico, stolica, 650 tys.), Guadalajara (150), Puebla (100), Monterrey (90), Merida (80), Vera Cruz (60).

Waluta: 1 peso meks. = 100 centów; 100 pesos = 49,84 \$, kurs giełdowy w r. 1930: 100 pesos = 47,47 \$.

Budżet w r. 1929: wydatki — 288 milj. pesos, dochody — 288 milj. pesos.

Produkcja: srebro, miedź, ropa naftowa, ołów, cynk, złoto, antymon, rtęć, skóry, wełna, kawa, bawełna, juta, kauczuk, żywica, drzewo, wanilja, tytoń, rośliny strączkowe.

Handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 357 milj. pesos, wywóz — 595 milj. pesos.

Państwa Ameryki Środkowej.

— **Kuba** (Republica de Cuba), 114,524 km², 3,8 milj. l., miasto stołeczne Hawana (Habana), 600 tys., — cukier, tytoń, cygara, rum, drzewo, owoce, ruda żelazna, miedź, mangan, ropa naftowa, asfalt; handel zagraniczny w r. 1928: przywóz — 212 milj. pesos, wywóz — 278 milj. pesos (1 peso = 1 \$).

— **Costa Rica** (Republica de Costa Rica), 48,550 km², 510,000 mieszk., miasto stołeczne San José de Costa Rica, 55 tys., — kawa, ropa naftowa, banany, złoto, srebro, mangan, kakao, cukier, drzewo farbiarskie, skóry.

— **Gwatemala** (Republica de Guatemala), 109,724 km², 2,5 milj. l., miasto stołeczne Guatemala, 120 tys., — kawa, banany, drzewo, cukier, skóry, tytoń, indygo, ryż, kukurydza, rudy.

— **Honduras** (Republica de Honduras), 100,048 km², 750,000 l., miasto stołeczne Tegucigalpa, 30 tys., — banany, skóry, orzechy kokosowe, kawa, kauczuk.

— **Nikaragua** (Republica de Nicaragua), 118,453 km², 750,000 l., miasta: Leon (40 tys.), Managua (stolica, 30 tys.), — kawa, banany, cukier, złoto, srebro, skóry, indygo, guma. Przez terytorjum Nikaragui ma przejść nowy kanał, który połączy ocean Atlantycki z Wielkim.

— **Panama** (Republica de Panama), 74,522 km², 530 tys. l., miasto stołeczne Panama (70 tys.), Colon (40 tys.), — banany, orzechy kokosowe, skóry, balata, kauczuk.

— **Salwador** (Republica de El Salvador), 20,948 km², 1,8 milj. l., miasta: San Salvador (stolica, 90 tys.), Santa Ana (75), — kawa, cukier, indygo, złoto, srebro, rudy żelazne, skóry, kakao, kauczuk, tytoń.

— **Republika Dominikańska** (Dominicana), 48,577 km², 1,1 milj. l., miasto stołeczne Santo Domingo (31 tys., zniszczone przez cyklon w r. 1930), — cukier, kakao, tytoń, kawa, rum, skóry, owoce.

— **Haiti** (Republique d'Haïti), 28,676 km², 2,4 milj. l., miasto st. Port-au-Prince (125 tys.), — kawa, drzewo farbiarskie, cukier, kakao, skóry, bawełna, miód.

Część II.

NAJNOWSZE DANE STATYSTYCZNE (1929—1931).

Znaki konwencjonalne

Głównego Urzędu Statystycznego:

Kreska (—) oznacza, że danego zjawiska nie zaobserwowano;

Kropka (.) oznacza brak wiarygodnych danych.

I. OGÓLNE WARUNKI ŻYCIA GOSPODARCZEGO.

1. Powierzchnia i podział administracyjny Polski
w dn. 1/IV 1931 r.

Grupy województw Województwa	Po- wierzchnia tys. km. ²	Liczba		
		powia- tów	miast	gmin wiejsk. i obszar dworsk.
Polska	388,4	283	634	14747
Woj. centralne	137,7	94	228	1301
M. st. Warszawa	0,1	4	1	—
warszawskie	29,4	23	59	301
łódzkie	19,0	14	46	232
kieleckie	25,8	19	40	312
lubelskie	31,1	20	33	277
białostockie	32,3	14	49	179
Woj. wschodnie	124,5	37	60	373
wileńskie	29,0	9	15	97
nowogródzkie	23,0	8	9	87
poleskie	36,8	9	14	83
wołynskie	35,7	11	22	106
Woj. zachodnie	47,1	69	169	7025
pozańskie	26,5	38	118	4615
pomorskie	16,4	20	34	2010
śląskie	4,2	11	17	400
Woj. południowe	79,1	83	177	6048
krakowskie	17,5	23	53	1870
lwowskie	26,9	28	60	2186
stanisławowskie	18,4	15	29	901
tarńskie	16,3	17	35	1091

2. Ukształtowanie poziome lądów.

Kontynent	Długość linji brzegowej w tys. km	Odległość od wybrzeża km		Półwyspy i wyspy w % pow. kontynent.
		największa	średnia	
Europa	37,2	1580	342	35
Azja	70,6	2400	780	24
Afryka	30,6	1800	674	2
Ameryka Płn.	75,0	1650	470	25
Ameryka Płd.	28,7	1600	550	1
Australja	19,5	920	352	19

3. Temperatura i opady.

Stacje meteorologiczne	Rzędne stacyj meteorologicznych			Temperatu- ra powietrza średnio w °C.		Suma opa- dów w mm		Liczba dni z opadem 1930
	Wzniesie- nie nad poziom w m	Szere- kość północ- na	Długość wschod- nia od Green- wich	Średnie wielo- letnie (1851— 1900)	1930	Średnie wielo- letnie (1891— 1910)	1930	
Gdynia	5,0	54° 31'	18° 32'	—	8,2	—	645	175
Bydgoszcz	46,4	53° 08'	18° 01'	7,7	8,6	511	556	172
Poznań	79,0	52° 25'	16° 55'	8,2	9,2	502	695	157
Ciechocinek	44,8	52° 53'	18° 48'	—	8,5	487	358	123
Warszawa (stacja pomp)	89,9	52° 13'	21° 03'	7,6	8,7	540	633	156
Kalisz	109,0	51° 46'	18° 06'	8,1	8,9	498	731	170
Radom	169,1	51° 24'	21° 09'	7,8	8,4	513	671	150
Kraków	220,0	50° 04'	19° 58'	7,8	9,1	747	765	159
Tarnów	221,3	50° 01'	21° 00'	8,7	8,0	730	743	159
Cieszyn	300,0	49° 45'	18° 38'	7,9	9,1	1019	1097	181
Zakopane	846,4	49° 18'	19° 58'	4,8	5,3	1101	1056	186
Wilno	128,0	54° 41'	25° 15'	6,4	6,9	595	735	173
Bieniakonie (pow. lidzki)	166,0	54° 14'	25° 22'	—	6,3	—	624	136
Białystok	133,2	53° 08'	23° 00'	6,8	7,5	578	647	157
Adamkowo (Brześć n/B.)	132,7	52° 02'	23° 42'	7,2	6,8	559	630	162
Białokrynica (woj. woł.)	225,0	50° 09'	25° 45'	—	8,0	556	664	130
Lwów	311,8	49° 50'	24° 01'	7,6	9,1	688	555	159
Kołomyja	290,0	48° 31'	25° 03'	—	7,8	670	614	151

4. Ważniejsze arterje rzeczne.

N A Z W A	Dłg. w km
Mississippi-Missouri	6 600
Nil-Kagera	6 000
Amazonka-Ucayali	5 500
Ob-Irtysz	5 300
Jenisej-Selenga	5 200
Jantsekiang	5 100
Mackenzie	4 600
Amur-Kerulen	4 500
Kongo	4 200
Rzeki w Polsce.	
Wisła (dłg. w granicach Polski 1027)	1 092
Warta „ „ „ „ 626	752
Dniestr „ „ „ „ 495	1 305
Niemen „ „ „ „ 407	992
Prypec „ „ „ „ 315	650
Dźwina „ „ „ „ 90	830

5. Ważniejsze dorzecza.

Główna rzeka	Powierzchnia w milionach km ²	Główna rzeka	Powierzchnia w milionach km ²
Amazonka	7,0	Amur	2,0
Kongo	3,7	Jantsekiang	1,8
Missisipi	3,3	Ganges-Bramaputra	1,7
La Plata	3,1	Wolga	1,5
Ob	3,1	Zambezi	1,4
Nil	2,9	Rzeka św. Wawrzyńca	1,3
Niger	2,5	Saskaczewan - Nelson	1,1
Jenisej	2,5	Oranje	1,0
Lena	2,4	Hoangho	1,0

6. Granice niektórych państw europejskich.

P A Ń S T W A	Powierzchnia w tys. km ²	Długość granic		Na 1 km granic		
		Ogółem km	w tem morskich	ogółem	morsk.	
			km	%	przypada km ² powierzchni	
Francja	551	5624	2850	50,7	98	193
Hiszpanja (z wyspami)	505	4808	3144	65,4	105	161
Niemcy	471	7677	1733	22,6	61	272
Szwecja	448	9817	7624	77,7	46	59
Polska	388	5536	146	2,6	71	2660
Finlandja	388	4685	1646	35,1	83	236
Włochy	310	9960	7989	80,0	31	39
Czechosłowacja	140	4013	—	—	35	—
Bułgaria	103	2158	311	14,4	48	331
Litwa	56	1258	91	7,2	44	612
Szwajcaria	41	1886	—	—	22	—
Belgia	30	1445	66	4,6	21	461

7. Ludność Polski w latach 1921, 1931.

GRUPY WOJEWÓDZT W	30.IX 1921				1.I 1931	
	Ogółem w milionach	Na 1 km ² powierzchni	Odsetek ludności		Ogółem w milionach	Na 1 km ² powierzchni
			miejs.	wiejs.		
Polska	27,2	70	26	74	31,1	80
Woj. centralne	11,3	83	32	68	13,1	95
„ wschodnie	4,2	34	13	87	5,3	43
„ zachodnie	4,1	87	30	70	4,4	94
„ południowe	7,6	96	21	79	8,3	106

8. Ludność większych miast w Polsce w latach 1860—1931 (w tysiącach).

R O K	Warszawa	Kódź	Poznań	Lwów	Kraków	Wilno	Katowice	Lublin	Bydgoszcz	Częstochowa	Sosnowiec	Białystok
	1860	175	28	51	72	41	50	3	20	22	9	·
1880	345	72	66	110	66	88	12	32	34	21	·	·
1900	730	325	117	160	91	165	33	57	52	48	57	75
1910	781	408	157	206	152	181	43	66	58	78	99	80
30.IX 1921	937	452	169	219	184	129	45	94	88	80	89	77
1.I 1926	1015	554	220	235	189	180	113	109	106	86	102	88
1.I 1930	1109	607	245	241	211	202	128	119	118	115	103	96
1.I 1931	1115	606	248	242	212	209	131	122	118	114	102	100

9. Ludność Polski według wieku i płci w latach 1921 — 1929.

Wyszczególnienie	Ludność w wieku lat							Razem	w tem w wieku lat	
	0—9	10—19	20—29	30—39	40—49	50—59	60 i wyżej		7—13	15—49
	w odsetkach ogółu									
30. IX 1921										
Ogółem	21,6	26,1	16,8	11,4	9,3	7,6	7,2	100,0	18,7	49,7
Mężczyźni	22,5	26,4	16,1	10,9	9,2	7,7	7,2	100,0	19,5	48,1
Kobiety	20,7	25,8	17,4	11,9	9,4	7,6	7,2	100,0	18,0	51,2
1. I 1929										
Ogółem	24,9	19,7	20,1	11,7	8,9	7,3	7,4	100,0	12,4	52,3
Mężczyźni	25,9	20,2	19,9	11,0	8,4	7,2	7,4	100,0	12,8	51,2
Kobiety	24,1	19,2	20,3	12,3	9,2	7,5	7,4	100,0	12,1	53,1

10. Ludność niektórych państw według grup wieku.

Państwa	Rok	Ogółem	W wieku lat						
			0—9	10—19	20—29	30—39	40—49	50—59	60 i wyżej
w odsetkach ogółu ludności									
Anglja z Walją	1921	100,0	18,1	18,9	16,1	14,7	13,2	9,6	9,4
Austria	1923	100,0	15,4	19,3	17,6	14,6	13,0	9,9	10,2
Belgia	1920	100,0	15,6	19,3	17,4	14,8	13,0	9,8	10,1
Czechosłowacja	1921	100,0	17,8	22,3	17,6	13,0	11,1	8,9	9,3
Francja	1921	100,0	14,0	17,7	15,0	14,3	13,8	11,5	13,7
Holandja	1920	100,0	22,2	20,3	16,5	13,2	10,9	8,1	8,8
Niemcy	1925	100,0	15,8	20,4	18,4	14,2	12,4	9,6	9,2
Polska	1921	100,0	21,6	26,1	16,8	11,4	9,3	7,6	7,2
Szwecja	1920	100,0	19,3	19,5	16,3	13,3	10,8	8,6	12,2
Włochy	1921	100,0	20,1	21,0	16,3	12,9	10,6	8,6	10,5
Rosja	1926	100,0	25,5	23,2	17,6	11,9	8,8	6,3	6,7
St. Zjedn. Am.	1920	100,0	21,8	19,0	17,4	15,0	11,5	7,8	7,5

11. Ludność Polski według wyznań
w l. 1921, 1930 (w % ogółu ludności).

Wyznania	1921	1930
Rz.-katolickie	63,8	64,0
Gr.-katolickie	11,2	10,9
Prawosławne	10,5	12,4
Ewangelickie	3,7	2,7
Mojżeszowe	10,5	9,7
Innych wyznań	0,3	0,3

12. Ludność niektórych państw według języka
lub narodowości (w % ogółu ludności).

Polska		Lotwa	
Narodowość:		Narodowość:	
Polska	69	Łotewska	73
Rusińska (ukraińska)	14	Rosyjska	11
Zydowska	8	Zydowska	5
Białoruska	4	Niemiecka	4
Niemiecka	4	Inne	7
Inne	1		
Czechosłowacja		Węgry	
Narodowość:		Język:	
Czesko-słowacka	66	Węgierski	90
Niemiecka	23	Niemiecki	7
Węgierska	6	Słowacki	2
Inne	5	Inne	1
Jugosławia		Z. S. S. R.	
Język:		Narodowość:	
Serbski i chorwacki	74	Rosyjska	53
Słoweński	9	Ukraińska	21
Niemiecki	4	Białoruska	3
Węgierski	4	Zydowska	2
		Inne	21
Szwajcaria			
Język:			
Niemiecki	71		
Francuski	21		
Włoski	6		
Inne	2		

13. Ruch naturalny ludności w Polsce w latach 1921—1930.

ROK GRUPY WOJEWÓDZTW	Malżeń- stwa	Urodze- nia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Malżeń- stwa	Urodze- nia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
	w t y s i ą c a c h				na 1000 mieszkańców			
Polska 1926	257	989	533	456	8,7	33,6	18,1	15,5
1927	258	958	525	433	8,7	32,1	17,6	14,5
1928	295	984	505	479	9,8	32,6	16,7	15,9
1929	301	988	520	468	9,8	32,3	17,0	15,3
1930	300	1016	490	526	9,7	32,8	15,8	17,0
Przec. rocznie								
1921—1925	286	985	526	459	10,2	35,0	18,7	16,3
1926—1930	282	987	515	472	9,3	32,7	17,0	15,7
Woj. centralne	120	409	211	198	9,4	32,3	16,6	15,7
„ wschodnie	50	190	86	104	9,8	37,4	16,9	20,5
„ zachodnie	35	126	64	62	8,1	29,5	15,0	14,5
„ południowe	77	262	154	108	9,5	32,1	18,8	13,3

14. Wychodźstwo, powrót wychodźców i repatrjacja w Polsce
w latach 1919—1930.

W Y S Z C Z E G Ó L N I E N I E	1919 — — 1924	1925 — — 1929	1930
	tysiące osób		
Wychodźstwo ogółem	483,4	826,2	218,4
Do krajów europejskich	179,3	549,8	171,9
w tem: do Francji		234,9	86,5
do Niemiec		285,4	77,5
Do krajów pozaeuropejskich	304,1	276,4	46,5
w tem: do St. Zjednoczonych A. P.		44,6	6,9
do Kanady		90,8	16,9
do Ameryki Południowej		111,0	18,7
do Palestyny		23,6	2,4
Powrót wychodźców		379,8	101,1
Z krajów europejskich		350,2	93,5
w tem: z Francji		34,2	9,8
z Niemiec		253,4	75,5
Z krajów pozaeuropejskich	106,5	29,6	7,6
w tem: ze St. Zjednoczonych A. P.		9,9	1,1
z Kanady		3,4	1,8
z Ameryki Południowej		5,4	2,8
z Palestyny		5,7	0,2
Repatriacja	1181,8	—	—

15. Ruch naturalny ludności w niektórych państwach
w latach 1909—1912 i 1929.

Państwa	Urodzenia żywe		Zgony		Przyrost naturalny	
	1909—1912	1929	1909—1912	1929	1909—1912	1929
	na 1000 mieszkańców					
Rosja Europejska (Z.S.S.R.)	43,3	43,6	27,7	20,0	15,6	23,6
Rumunja	41,5	35,9	25,1	20,3	16,4	15,6
Polska	37,4	32,3	21,0	17,0	16,4	15,3
Japonia	33,9	33,0	20,8	20,0	13,1	13,0
Holandja	28,4	22,8	13,5	10,7	14,9	12,1
Portugalja	34,2	28,7	20,4	17,0	13,8	11,7
Hiszpanja	32,3	28,9	22,8	18,0	9,5	10,9
W. M. Gdańsk	32,4	22,3	19,8	12,9	12,6	9,4
Włochy	32,5	25,1	20,3	16,0	12,2	9,1
Czechosłowacja	31,1	22,4	21,1	15,5	10,0	6,9
Węgry	36,1	24,2	24,3	17,5	11,8	6,7
Norwegja	26,2	17,5	13,5	11,2	12,7	6,3
Niemcy	29,5	17,9	16,6	12,6	12,9	5,3
Irlandja	23,2	19,8	16,8	14,6	6,4	5,2
Szkocja	26,3	19,0	15,4	14,5	10,9	4,5
Szwajcaria	24,7	17,0	15,3	12,5	9,4	4,5
Belgia	23,4	18,1	15,7	14,4	7,7	3,7
Szwecja	24,5	15,2	13,9	12,2	10,6	3,0
Anglja z Walją	24,7	16,3	14,0	13,4	10,7	2,9
Austria	23,1	16,7	17,8	14,5	5,3	2,2
Francja	19,4	17,7	18,7	18,0	0,7	-0,3

16. Wychodźstwo w niektórych państwach
w latach 1920 — 1926.

PAŃSTWA	Wychodźstwo	Liczba wychodźców w tysiącach					
		1920-1924 przec.	1925	1926	1927	1928	1929
Austria	zamorskie	7,8	4,6	3,9	5,3	4,6	4,9
Belgia	zamorskie	3,5	2,5	3,7	3,5	2,5	3,1
Czechosłowacja	zamorskie	13,1	7,4	12,1	14,8	15,5	13,2
	kontynent.	28,4	14,5	11,6	7,4	10,0	14,9
Irlandja	zamorskie	16,2	30,2	30,0	27,1	24,7	20,8
Jugosławja	zamorskie	10,3	15,0	15,7	19,5	19,5	15,7
Niemcy	zamorskie	48,2	62,7	65,3	61,4	57,2	48,6
Polska	zamorskie	59,6	38,4	49,9	58,2	64,6	65,3
	kontynent.	35,7	42,8	117,6	89,4	122,0	178,1
Portugalja	zamorskie	29,3	19,2	34,1	25,7	50,5	40,4
Rumunja	zamorskie		3,5	21,6	8,3	11,4	12,7
W. Brytanja	zamorskie	214,1	140,6	166,6	153,5	136,8	143,7
Włochy	zamorskie	172,5	101,9	122,5	136,0	70,8	61,8
	kontynent.	182,6	178,2	141,3	92,0	79,8	88,1

17. Szkolnictwo w Polsce w l. szkolnych 1922/23 i 1929/30.

TYP SZKOŁY	Liczba szkół względnie wy- działów		Liczba uczniów			
	1922/23	1929/30	1922/23	1929/30		
			Ogółem	Chłopców	Dziewcz.	
w t y s i ą c a c h						
Przedszkola	1.185	1.707	66.6	98.0	45.9	52.1
Szkoły powszechnie	27.384	26.539	3208.4	3691.7	1890.5	1801.2
Szkoły ćwiczeń	95	136	11.7	16.8	8.7	8.1
Preparandy	49	3	3.1	0.1	—	—
Szkoły specjalne	50	69	3.8	6.4	4.2	2.2
„ średnie ogół- noksztalcące	1.761	1.662	227.1	203.4	125.6	77.8
Klasy elementarne	276	158	14.3	10.6	4.9	5.7
Gimnazjum niższe	745	679	108.1	66.7	43.2	23.5
„ wyższe	740	825	104.7	126.1	77.5	48.6
Szkoły nauczycielskie	194	229	27.1	36.3	14.3	22.0
„ i kursy zawod.	707	1.269	49.1	84.9	50.4	34.5
„ doksztalcające	519	702	62.7	95.2	—	—
Wydziały szkół wyższ.	59	78	38.6	45.1	32.5	12.6
Teologia	7	8	0.4	1.0	1.0	—
Prawo i ekonomja	11	11	10.6	11.8	10.4	1.4
Medycyna	5	5	5.0	3.8	3.1	0.7
Farmacja	—	4	—	0.9	0.4	0.5
Weterynaria	2	2	0.4	0.9	0.9	—
Dentystyka	1	1	0.4	0.5	0.1	0.4
Filozofja	11	13	11.9	12.8	5.4	7.3
Rolnictwo i leśnictwo	6	7	2.4	2.2	1.8	0.3
Technika	13	14	6.2	6.6	6.3	0.1
Sztuki piękne	2	8	0.3	0.6	0.3	0.4
Nauki handlowe	1	4	1.0	3.9	2.8	1.1
Wychowanie fizyczne	—	1	—	0.1	—	0.4

18. Majątek narodowy ważniejszych krajów w r. 1928.

Kraj	Ogółem w miliard. \$		Kraj	Ogółem w miliard. \$	
	Na głowę ludności	Na głowę ludności			
1. Stany Zjednoczone Am.	440	3308	11. Argentyna	17	1619
2. Wielka Brytanja	107	2413	12. Czechosłowacja	16	1103
3. Francja	75	1816	13. Australja	15	1704
4. Niemcy	50	774	14. Belgja	14	1818
5. Rosja (Z. S. S. R.)	43	293	15. Hiszpanja	14	636
6. Japonja	43	488	16. Szwecja	10	1803
7. Włochy	30	737	17. Szwajcaria	8	2000
8. Kanada	26	2730	18. Holandja	8	1052
9. Brazylja	24	686	19. Austria	5	769
10. Polska	18	600	20. Węgry	4	476

II. WYTWÓRCZOŚĆ ROŚLINNA I ZWIERZEÇA.

19a. Użytkowanie ziemi w niektórych państwach.

Państwo	Grunty orne	Łąki i pastwiska	Lasy	Inne grunty i nieuż.
Austria	25	27	38	10
Czechosłowacja	44	18	33	5
Dania	61	17	9	13
Francja	42	20	19	19
Jugosławia	28	17	31	24
Niemcy	45	17	28	10
Norwegia	2	1	23	74
Polska	49	17	24	10
Rosja (Z. S. S. R.)	30	12	40	18
Rumunia	43	13	25	19
Stany Zjednoczone Am.	19	30	36	15
Szwajcaria	13	41	21	25
Węgry	62	18	12	8
W. Brytania z Irl. Póln.	26	55	4	15
Włochy	48	22	18	12

19b. Użytkowanie gruntów w r. 1930.

Województwa	Grunty orne	Łąki	Pastwiska	Sady i ogrody	Lasy	Inne grunty i nieużytki
	W odsetkach ogólnej powierzchni					
Polska	48,9	10,0	7,2	1,4	22,2	10,3
warszawskie	63,9	6,0	6,7	0,9	12,8	9,7
łódzkie	60,0	6,4	6,6	0,9	16,2	9,9
kieleckie	56,2	5,9	5,4	0,9	22,6	9,0
lubelskie	55,5	9,7	6,1	1,4	19,2	8,1
białostockie	45,7	10,0	7,2	1,3	24,6	11,2
wileńskie	39,3	12,5	11,2	2,0	19,4	15,6
nowogródzkie	42,7	12,9	8,7	1,8	23,9	10,0
poleskie	22,5	19,2	9,7	0,9	28,6	19,1
wolyńskie	47,7	11,8	5,9	2,4	20,4	11,8
poznańskie	63,3	7,4	2,5	1,2	19,1	6,5
pomorskie	54,9	6,4	3,3	0,9	24,8	9,7
śląskie	43,0	7,4	5,9	1,2	32,1	10,4
krakowskie	51,6	6,4	9,4	1,3	23,2	8,1
lwowskie	50,3	9,6	8,2	1,7	24,7	5,5
stanisławowskie	34,8	12,2	11,9	1,6	34,2	5,3
tarnopolskie	66,6	6,0	3,8	2,8	16,6	4,2

20. Zbiory ważniejszych ziemiopłodów w Polsce w latach 1926—1930.

Grupy województw	Lata	Pszemica	Żyto	Jęczmień	Owies	Ziemiaki	Buraki cukrowe
Ogólne roczne zbiory w milionach tonn							
Polska	1926—30	1,8	6,2	1,4	2,4	27,7	4,4
	1926	1,4	5,2	1,2	1,9	21,4	3,7
	1927	1,7	5,9	1,3	2,1	26,8	3,6
	1928	1,6	6,1	1,5	2,5	27,7	4,9
	1929	1,8	7,0	1,7	3,0	31,8	5,0
1930	2,2	7,0	1,5	2,4	30,9	4,7	
Wojew. centralne	1926—30	0,7	3,0	0,5	1,0	12,5	1,4
	1930	0,8	3,4	0,5	0,9	14,0	1,3
" wschodnie	1926—30	0,2	1,1	0,3	0,4	4,3	0,2
	1930	0,3	1,3	0,3	0,5	4,5	0,1
" zachodnie	1926—30	0,3	1,3	0,3	0,4	5,4	2,4
	1930	0,4	1,4	0,3	0,3	6,6	3,0
" południowe	1926—30	0,5	0,8	0,3	0,6	5,5	0,4
	1930	0,7	0,9	0,4	0,6	5,8	0,3
Przeciętne zbiory z ha w q							
Polska	1926—30	12,4	10,9	12,1	11,5	109	210
	1926	10,9	9,1	10,9	9,8	89	201
	1927	12,2	10,2	11,4	10,8	110	179
	1928	12,5	11,4	13,2	12,3	110	209
	1929	12,6	12,1	13,2	13,5	120	208
1930	13,6	11,8	11,9	10,7	116	255	
Wojew. centralne	1926—30	13,2	11,3	13,1	13,0	116	190
	1930	14,6	12,2	12,2	11,4	125	226
" wschodnie	1926—30	11,0	8,7	9,8	9,0	90	152
	1930	12,0	9,8	10,1	9,7	87	171
" zachodnie	1926—30	18,8	13,8	18,3	16,3	124	235
	1930	19,3	14,0	17,1	13,4	148	284
" południowe	1926—30	10,0	9,6	9,7	9,4	101	189
	1930	11,4	11,0	10,4	9,6	99	209

21. Reforma rolna w Polsce w l. 1927 — 1930.

Rok	Prace parcelacyjne		Prace scaleniowe		Likwidacja serwitutów	
	Liczba utworzonych kolonij w tysiącach	Obszar rozdysponowany na cele parcelacyjne w tys. ha	Liczba gospodarstw scalonych w tysiącach	Obszar scalony w tysiącach ha	Liczba gospodarstw regulowanych w tysiącach	Obszar otrzymany za serwituty w tys. ha
1927	65,8	245,4	29,5	265,4	20,6	82,9
1928	70,6	222,5	41,1	325,1	49,7	108,9
1929	55,1	163,2	58,6	429,6	32,2	88,7
1930	48,4	122,3	70,8	509,7	38,6	103,2

22. Zbiory pszenicy

(w milj. tonn).

K r a j	1929	1930	1929
	1929/30	1930/31	1929/30 z ha w q
1. Rosja (Z.S.S.R.)	20,1	28,1	6,6
2. Stany Zj. Am.	22,0	23,2	8,9
3. Kanada	8,3	10,8	8,1
4. Indje bryt.	8,7	10,5	6,7
5. Argentyna	4,4	6,5	6,9
6. Francja	8,7	6,3	16,9
7. Włochy	7,1	5,7	14,8
8. Australia	3,4	5,6	5,7
9. Hiszpanja	4,2	4,0	9,8
10. Niemcy	3,4	3,8	20,9
11. Rumunja	2,7	3,6	9,9
12. Jugosławja	2,6	2,4	12,3
13. Polska	1,8	2,2	12,6
14. Węgry	2,0	2,0	13,6
15. Bułgaria	0,9	1,6	8,4
16. Czechosłowacja	1,4	1,4	17,6
17. Chiny	1,3	1,4	10,1
18. W. Brytania	1,4	1,1	24,2
19. Egipt	1,2	1,1	18,8
20. Algierja	0,9	0,8	5,9
21. Chile	1,0	0,7	4,2

23. Zbiory żyta

(w milj. tonn).

K r a j	1929	1930	1929
	1929	1930	z ha w q
1. Rosja (Z.S.S.R.)	20,2	.	7,8
2. Niemcy	8,2	7,7	17,3
3. Polska	7,0	7,0	12,1
4. Czechosłowacja	1,8	1,7	16,9
5. Stany Z. A.	1,0	1,3	7,9
6. Francja	1,0	0,7	12,8
7. Węgry	0,8	0,7	12,2
8. Litwa	0,6	0,6	12,4
9. Kanada	0,3	0,6	8,3
10. Hiszpanja	0,6	0,5	9,5
11. Austria	0,5	0,5	13,6
12. Belgja	0,6	0,5	24,5
13. Szwecja	0,4	0,5	16,2
14. Rumunja	0,3	0,5	10,8
15. Finlandja	0,3	0,4	14,6
16. Holandja	0,5	0,3	23,6

24. Zbiory jęczmienia

(w milj. tonn).

K r a j	1929	1930	1929
	1929	1930	z ha w q
1. Rosja (Z.S.S.R.)	7,4	.	9,1
2. Stany Z. A.	6,6	7,1	12,5
3. Kanada	2,2	2,9	9,3
4. Niemcy	3,2	2,9	20,5
5. Indje bryt.	2,6	.	8,4
6. Rumunja	2,7	2,4	13,3
7. Hiszpanja	2,1	2,2	11,7
8. Japonja	1,8	1,6	19,7
9. Polska	1,7	1,5	13,2
10. Czechosłowacja	1,4	1,2	18,8
11. Danja	1,1	1,1	30,3
12. Francja	1,3	1,0	17,1
13. Korea	0,8	0,9	8,8
14. W. Brytania	1,1	0,8	22,6
15. Algierja	0,9	0,8	6,2
16. Marokko fr.	1,0	0,6	7,9

25. Zbiory owsa

(w milj. tonn).

K r a j	1929	1930	1929
	1929	1930	z ha w q
1. Stany Zj. Am.	17,8	20,4	11,0
2. Rosja (Z.S.S.R.)	16,6	.	8,8
3. Kanada	4,4	6,5	8,6
4. Niemcy	7,4	5,7	20,7
5. Francja	5,7	4,4	16,4
6. Polska	3,0	2,4	13,5
7. W. Brytania	2,6	2,3	21,1
8. Czechosłowacja	1,5	1,2	17,2
9. Rumunja	1,4	1,2	11,2
10. Szwecja	1,3	1,0	18,1
11. Danja	1,0	1,0	26,4
12. Hiszpanja	0,7	0,8	8,9
13. Argentyna	1,0	0,7	11,3
14. W. P. Irlandja	0,7	0,6	26,0
15. Finlandja	0,6	0,6	12,0
16. Włochy	0,7	0,5	13,4
17. Belgja	0,7	0,5	24,8

26. Zbiory kukurydzy

(w milj. tonn).

K r a j	1929/30
	1. Stany Zjedn. Am.
2. Argentyna	6,8
3. Rumunja	6,4
4. Rosja (Z. S. S. R.)	4,2
5. Jugosławja	4,1
6. Brazylja	4,0
7. Włochy	2,5
8. Afryka poł. bryt.	2,0
9. Indje bryt.	2,0
10. Egipt	2,0
11. Węgry	1,8
12. Indje hol.	1,6
13. Meksyk	1,5
14. Bułgaria	0,9
15. Hiszpanja	0,6
16. Francja	0,5
17. Filipiny	0,4
18. Portugalja	0,4

27. Zbiór ziemniaków

(w milj. tonn).

K r a j	1929	1930	1929
	1929	1930	z ha w q
1. Rosja (Z. S. S. R.)	47,9	.	80,5
2. Niemcy	40,1	47,1	141,4
3. Polska	31,8	30,9	120,5
4. Francja	16,6	13,4	112,7
5. Czechosłowacja	10,7	8,2	140,6
6. Stany Zjedn. Am.	9,8	9,8	71,3
7. W Brytania	6,0	4,5	180,7
8. Hiszpanja	4,6	4,2	125,4
9. Belgja	3,9	2,8	228,5
10. Holandja	4,1	2,6	219,5
11. Austria	2,8	2,5	147,6
12. W. P. Irlandja	3,1	2,4	208,0
13. Kanada	1,8	2,2	82,3
14. Włochy	2,0	1,9	57,2
15. Rumunja	2,5	1,9	110,1
16. Litwa	1,9	1,8	140,5
17. Węgry	2,2	1,7	76,4
18. Szwecja	1,9	1,6	136,8

28. Zbiory ryżu w r. 1930

(w milj. tonn).

1. Indje	49,4	9. Formoza	1,4
2. Chiny	30,0	10. Brazylja	0,8
3. Japonja	11,8	11. Stany Zjedn. Am.	0,8
4. Indochiny	6,0	12. Włochy	0,7
5. Indje holend.	5,3	13. Madagaskar	0,6
6. Syjam	4,0	14. Egipt	0,4
7. Korea	3,5	15. Ceylon	0,3
8. Filipiny	2,0	16. Hiszpanja	0,3

29. Zbiory chmielu w r. 1930.

1. W. Brytania	12.900 t.
2. Czechosłowacja	11.400 "
3. Niemcy	11.100 "
4. Stany Zjedn. Am.	10.600 "
5. Francja	2.900 "
6. Jugosławja	1.800 "
7. Polska	1.700 "
8. Belgja	1.000 "

30. Zbiór kawy w r. 1929/30.

1. Brazylja	1230 tys. t.
2. Kolumbia	171 " "
3. Indje holend.	114 " "
4. Salwador	47 " "
5. Gwatemala	44 " "
6. Wenezuela	40 " "
7. Meksyk	38 " "
8. Haiti	34 " "
9. Costa-Rica	22 " "
10. Kuba	21 " "

31. Zbiory tytoniu w r. 1929/30

(w tys. tonn).

1. Stany Zjedn. Am.	692	9. Włochy	44
2. Indje bryt.	612	10. Turcja	35
3. Rosja	120	11. Bułgarja	33
4. Brazylja	100	12. Kuba	31
5. Indje hol.	91	13. Węgry	30
6. Grecja	73	14. Francja	29
7. Japonja	62	15. Rumunja	26
8. Filipiny	47	16. Korea	26

32. Zbiór bawełny w r. 1929/30

(w tys. tonn).

1. Stany Zjedn. Am.	3215	8. Peru	49
2. Indje bryt.	900	9. Korea	30
3. Chiny	410	10. Sudan ang.-eg.	30
4. Egipt	383	11. Turcja	22
5. Rosja (Z. S. S. R.)	283	12. Uganda	22
6. Brazylja	119	13. Persja	15
7. Meksyk	53		

33. Zbiór kauczuku w r. 1930.

1. Malaje bryt.	445 tys. t.
2. Indje holend.	244 " "
3. Ceylon	79 " "
4. Borneo bryt.	17 " "
5. Brazylja	16 " "
6. Indochiny	8 " "

34. Zbiór włókna lnu w r. 1930.

1. Rosja (Z. S. S. R.)	361 tys. t.
2. Polska	44 " "
3. Litwa	31 " "
4. Francja	27 " "
5. Łotwa	19 " "
6. Belgja	11 " "
7. Estonia	11 " "

35. Rybołówstwo morskie w Polsce w r. 1930,

Liczba rybaków w tysiącach	1,5	Ogólny połów w tys. q	31,2
Łodzi motorowych	132	Płastugi	9,2
" niemotorowych	885	Łososie	0,8
Sieci tysięcy sztuk	32	Pomuchle	1,5
Przeciętny połów { w q	21	Śledzie	2,6
roczny jednego { w tys. zł.	2,1	Szprotki	14,5
rybaka		Węgorze	1,1
		Inne	1,5

36. Zwierzęta gospodarskie w Polsce w r. 1930

(w tysiącach sztuk).

Grupy województw	Konie	Bydło rogate	Trzoda chlewna	Owce	Kozy
Polska	4103	9399	6047	2491	227
Woj. centralne	1587	3378	2179	587	24
" wschodnie	1034	2014	1267	1238	6
" zachodnie	487	1368	1399	331	154
" południowe	995	2639	1202	335	43

37. Produkcja wełny (w tys. tonn).

K R A J	1928	1929	K R A J	1928	1929
1. Australia	439,2	412,8	13. Persja	22,1	22,7
2. Rosja (Z.S.S.R.)	174,6	180,1	14. Algierja	16,7	21,4
3. Stany Zjed. Am.	161,3	164,9	15. Francja	21,4	20,9
4. Argentyna	159,7	147,0	16. Niemcy	15,3	14,5
5. Afryka poł. bryt.	121,9	132,6	17. Włochy	14,5	14,0
6. Nowa Zelandja	125,9	124,6	18. Brazylja	12,8	13,6
7. Urugwaj	63,0	68,0	19. Jugosławia	12,7	13,2
8. W. Brytania	47,5	46,8	20. Chile	12,8	12,7
9. Hiszpanja	45,3	45,2	21. Marokko fr.	10,3	10,3
10. Rumunja	25,6	24,8	22. Bułgarja	9,6	9,6
11. Indje bryt.	25,6	22,9	23. Kanada	8,9	9,6
12. Chiny	29,4	22,7	24. Peru	6,8	6,8

38. Produkcja jedwabiu naturalnego w r 1929.

1. Japonia	42 346 t.
2. Chiny	11 490 "
3. Włochy	4 826 "
4. Korea	1 200 "

39. Produkcja jedwabiu sztucznego w r. 1930.

1. Stany Zjed. Am.	53 841 t.
2. Włochy	30 139 "
3. Niemcy	27 000 "
4. W. Brytania	22 225 "
5. Francja	18 144 "
6. Holandia	8 165 "
7. Belgja	5 414 "
8. Szwajcaria	4 830 "
9. Polska	2 670 "
10. Czechosłowacja	2 500 "
11. Kanada	2 430 "
12. Hiszpanja	1 749 "

III. GÓRNICTWO I PRZEMYSŁ.

40. Zapasy kopalni w Polsce.

Węgiel kamienny	62,000 milj. t.	Sole potas.	250 milj. t.
Węgiel brunatny	130 " "	Ruda żelazna	170 " "
Ropa naftowa	160 " "	Rudy cynkowe	i ołowiane
Sól kam. i warz.	6000 " "		33 " "

41. Zapasy węgla kam. w niektórych państwach

(w miliardach tonn).

1. Stany Zj. A.	2000	6. Polska	62
2. Kanada	300	7. Rosja Eur.	56
3. Chiny	250	8. Francja	24
4. W. Brytania	180	9. Belgja	11
5. Niemcy	115	10. Czechosłowacja	9

42. Produkcja górnictwo-hutnicza w Polsce w latach 1913, 1925-30.

P R O D U K T Y	1913	1925	1926	1927	1928	1929	1930
	w tysiącach tonn						
Węgiel kamienny	40972	29081	35747	38084	40616	40236	37520
Ropa naftowa	1071	812	796	723	743	675	663
Sól kamienna i warzonka	189	430	458	498	548	569	388
Sole potasowe	2	179	208	276	342	359	298
Ruda żelazna	474	214	317	546	690	659	477
Ruda cynkowa	509	375	406	347	321	377	412
Ruda ołowiana	54	21	18	18	17	17	17
Surówka żelaza	1055	315	327	618	684	704	478
Stal	1619	782	788	1244	1438	1377	1238
Cynk — metal	192	114	124	150	162	169	174
Ołów — metal	42	29	28	30	37	37	40

43. Produkcja węgla kamiennego w Polsce według zagłębi w latach 1913, 1925 — 1930.

Z a g ł ę b i a	1913	1925	1925	1926	1927	1928	1929	1930
	w %							
Ogółem	100	100	29,1	35,7	38,1	40,6	46,2	37,5
Śląskie	78	74	21,7	26,2	28,0	30,5	34,4	28,4
Dąbrowskie	17	19	5,7	7,2	7,7	7,6	8,9	6,9
Krakowskie	5	7	1,7	2,3	2,4	2,5	2,9	2,2

44. Produkcja węgla kamien.
(w milj. tonn).

K r a j	1929	1930
1. Stany Zj. Am.	552	482
2. W. Brytanja	262	248
3. Niemcy	163	143
4. Francja	54	54
5. Rosja (Z.S.S.R).	38	46
6. Polska	46	38
7. Japonia	34	29
8. Belgia	27	27
9. Indje bryt.	23	23
10. Czechosłowacja.	17	15
11. Zagłębie Saary	14	13
12. Holandia	12	12
13. Afryka poł bryt.	13	12
14. Kanada	12	10
15. Australja	11	10
16. Hiszpanja	7	7
17. Indje holend.	2	2
18. Chile	2	1

45. Produkcja węgla brunat.
(w milj. tonn).

K r a j	1929	1930
1. Niemcy	174,5	145,9
2. Czechosłowacja.	22,6	19,3
3. Węgry	7,0	6,2
4. Jugosławja	5,2	4,9
5. Kanada	3,6	3,1
6. Austrija	3,5	3,1
7. Rumunja	2,7	2,0
8. Australja	1,8	1,7
9. Bułgaria	1,6	1,6
10. Nowa Zelandja	1,2	1,1
11. Francja	1,2	1,1
12. Włochy	0,8	0,6

46. Produkcja ropy naftowej
(w tys. tonn).

K r a j	1929	1930
1. Stany Zjedn. Am.	137 865	123 115
2. Wenezuela	20 363	20 454
3. Rosja (Z.S.S.R)	13 576	17 167
4. Persja	6 072	6 023
5. Meksyk	6 780	5 980
6. Rumunja	4 837	5 787
7. Indje holend.	5 239	5 385
8. Kolumbia	2 911	2 905
9. Peru	1 774	1 648
10. Argentyna	1 362	1 295
11. Trynidad	1 213	1 270
12. Indje bryt.	1 219	1 153
13. Borneo bryt.	760	839
14. Polska	675	663
15. Japonia	279	271
16. Sachalin ros.	182	260
17. Ekwador	191	221
18. Kanada	145	195
19. Niemcy	103	170
20. Irak	121	100
21. Francja	83	82
22. Czechosłowacja	14	22
23. Włochy	6	7

47. Wytwórczość produktów destylacji ropy w Polsce
w latach 1925-1930.

W y s z c z e g ó l n i e n i e	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Liczba rafinerji	27	29	26	26	30	30
Liczba robotników w 31 XII	5399	5731	4974	4698	4461	3849
Ropa przerob. — tys. tonn	715	781	682	723	656	633
Wytwórczość — tys. tonn	648	710	618	664	595	581
w tem:						
Benzyna	97	93	90	97	102	122
Nafta	203	234	203	217	188	173
Olej gazowy	117	155	116	126	122	105
Smary i wazelina	130	106	97	111	102	94
Parafina i świece	35	40	37	40	36	33
Asfalt, koks	23	28	27	30	32	29
Półprodukty	43	54	48	43	13	25

48. Produkcja rudy żelaznej w r. 1929
(w milj. tonn).

1. Stany Zjednoczone A.	74,2	11. Austrija	1,9
2. Francja	50,6	12. Czechosłowacja	1,8
3. W. Brytanja	13,4	13. Chile	1,8
4. Szwecja	11,5	14. Nowa Fundlandja	1,5
5. Luksemburg	7,7	15. Tunis	1,0
6. Rosja (Z. S. S. R.)	7,3	16. Chiny	1,0
7. Hiszpanja	6,5	17. Mandżurja	0,8
8. Niemcy	6,4	18. Norwegia	0,7
9. Indje bryt.	2,5	19. Polska	0,7
10. Algierja	2,2	20. Włochy	0,7

49. Produkcja surówki żelaza
(w milj. tonn).

K r a j	1929	1930	K r a j	1929	1930
1. Stany Zj. Am.	43,3	32,3	9. Japonia	1,6	1,7
2. Francja	10,4	10,1	10. Czechosłowacja	1,6	1,4
3. Niemcy	13,4	9,7	11. Indje bryt.	1,4	.
4. W. Brytanja	7,7	6,3	12. Kanada	1,2	0,8
5. Rosja (Z. S. S. R.)	4,0	5,0	13. Włochy	0,7	0,6
6. Belgia	4,0	3,4	14. Hiszpanja	0,7	0,6
7. Luksemburg	2,9	2,5	15. Polska	0,7	0,5
8. Zagłębie Saary.	2,1	1,9	16. Szwecja	0,5	.

50. Produkcja stali
(w milj. tonn).

K r a j	1929	1930
1. Stany Zj. Am.	57,3	41,3
2. Niemcy . . .	16,2	11,5
3. Francja . . .	9,7	9,4
4. W. Brytania . . .	9,8	7,4
5. Rosja (Z.S.S.R.) . . .	4,7	5,6
6. Belgja . . .	4,1	3,4
7. Japonja . . .	2,3	2,3
8. Luksemburg . . .	2,7	2,3
9. Zagłębie Saary . . .	2,2	1,9
10. Czechosłowacja . . .	2,2	1,8
11. Włochy . . .	2,1	1,8
12. Polska . . .	1,4	1,2
13. Kanada . . .	1,4	1,0
14. Hiszpanja . . .	0,9	0,9
15. Szwecja . . .	0,7	0,6

51. Produkcja cynku
(w tys. tonn).

K r a j	1929	1930
1. Stany Zj. Am.	567	458
2. Belgja . . .	198	178
3. Polska . . .	169	174
4. Kanada . . .	78	110
5. Niemcy . . .	102	97
6. Francja . . .	92	91
7. Australja . . .	53	56
8. W. Brytania . . .	59	49
9. Meksyk . . .	15	29
10. Holandia . . .	26	23
11. Japonja . . .	23	-
12. Włochy . . .	16	19
13. Hiszpanja . . .	12	10
14. Czechosłowacja . . .	11	-
15. Jugosławja . . .	6	5

52. Produkcja miedzi w r. 1929
(w tys. tonn).

1. Stany Zjed. Am.	1070
2. Chile . . .	303
3. Kongo belg.	137
4. Japonja . . .	76
5. Kanada . . .	73
6. Meksyk . . .	58
7. Peru . . .	56
8. Niemcy . . .	54
9. Rosja (Z. S. S. R.) . . .	37
10. Hiszpanja . . .	29
11. W. Brytania . . .	23
12. Jugosławja . . .	21

53. Produkcja ołowiu w r. 1929
(w tys. tonn).

1. Stany Zjed. Am.	703
2. Meksyk . . .	230
3. Australja . . .	180
4. Kanada . . .	138
5. Hiszpanja . . .	134
6. Niemcy . . .	98
7. Indje bryt.	82
8. Belgja . . .	60
9. Polska . . .	37
10. Włochy . . .	23
11. Francja . . .	21
12. Tunis . . .	19
13. Peru . . .	19
14. Jugosławja . . .	10
15. Austrija . . .	7
16. Turcja . . .	7

54. Produkcja glinu (aluminjum) w r. 1929.

1. Stany Zj. Am..	102 tys. t.
2. Kanada	39 " "
3. Niemcy	32 " "
4. Norwegja	29 " "
5. Francja	29 " "
6. Szwajcaria	21 " "
7. W. Brytania	8 " "
8. Włochy	7 " "
9. Austrija	4 " "

55. Produkcja złota
(w tonnach).

K r a j	1928	1929
1. Afryka poł. bryt.	322,1	323,9
2. Stany Zj. Am. . .	66,7	61,9
3. Kanada . . .	58,8	60,0
4. Rosja (Z.S.S.R.)	23,0	-
5. Meksyk . . .	21,7	20,3
6. Rodezja . . .	17,9	17,5
7. Austral. z N. Zel.	17,8	16,8
8. Japonja z Koreą	15,5	14,8
9. Indje bryt. . .	11,7	11,3
10. Złote Wybrzeże	5,2	6,8
11. Kongo belg. . .	4,3	5,4
12. Filipiny . . .	2,9	4,7
13. Peru . . .	2,2	3,8
14. Nowa Gwinea . .	1,9	3,6
15. Indje holend. . .	3,4	3,4
16. Brazylja . . .	3,1	3,3
17. Kolumbia . . .	2,1	2,4
18. Ekwador . . .	2,3	2,1

57. Produkcja soli kuch.
w r. 1928
(w tys. tonn).

1. Stany Zjedn. Am.	7 325
2. Niemcy	2 909
3. Rosja (Z.S.S.R.)	2 428
4. Chiny	2 100
5. Francja	2 114
6. W. Brytania	1 978
7. Indje bryt.	1 540
8. Hiszpanja	983
9. Włochy	903
10. Japonja	638
11. Polska	548
12. Rumunja	343
13. Indje holend.	280
14. Kanada	272
15. Turcja	242

59. Produkcja cementu w r. 1929
(w tys. tonn).

1. Stany Zjed. Am.	2 948
2. Niemcy	704
3. W. Brytania	477
4. Japonja	370
5. Włochy	350
6. Belgja z Luks.	300
7. Rosja (Z.S.S.R.)	229
8. Polska	206
9. Kanada	195
10. Hiszpanja	182

56. Produkcja srebra
(w tonnach).

K r a j	1928	1929
1. Meksyk	3 376,0	3 381,0
2. Stany Zj. Am.	1 817,3	1 904,6
3. Kanada	682,3	719,8
4. Peru	678,6	668,6
5. Austral. z N. Zel.	312,3	326,2
6. Indje bryt.	231,0	227,0
7. Boliwia	175,4	193,3
8. Niemcy	162,4	171,5
9. Japonja z Koreą	161,8	162,3
10. Ameryka Środ.	79,6	87,0
11. Hiszpanja	78,6	82,7
12. Indje holend.	63,2	61,9

58. Produkcja pirytów
w r. 1928
(w tys. tonn).

1. Hiszpanja	3 625
2. Norwegja	739
3. Japonja	594
4. Włochy	558
5. Niemcy	342
6. Cypr	248
7. Portugalia	242
8. Francja	202
9. Stany Zjed. Am.	185
10. Rosja (Z.S.S.R.)	100
11. Grecja	94
12. Jugosławja	64

60.

Produkcja cukru buraczanego
(w tys. tonn).

K r a j	1929/30	1930/31
1. Niemcy	1 985	2 509
2. Rosja (Z.S.S.R.)	921	1 900
3. Czechosłowacja	1 035	1 131
4. Francja	898	1 187
5. Stany Zj. Am.	993	1 156
6. Polska	923	784
7. W. Brytania	319	464
8. Włochy	435	427
9. Holandia	260	290
10. Hiszpanja	221	289
11. Belgja	248	270
12. Węgry	247	234
13. Szwecja	122	170
14. Danja	128	167
15. Rumunja	82	164
16. Austria	120	156
17. Jugosławia	121	100
18. Bułgarja	37	55
19. Kanada	36	43
20. Japonja	29	29

61.

Produkcja cukru trzcinowego
(w tys. tonn).

K r a j	1929/30	1930/31
1. Indje bryt.	2 805	3 229
2. Kuba	4 746	3 172
3. Jawa	2 941	2 969
4. Japonja z Formoza	916	914
5. Hawai	831	869
6. Filipiny	810	790
7. Porto Rico	785	707
8. Australja	539	536
9. Brazylja	600	520
10. Peru	422	420
11. Argentyna	341	382
12. Rep. Dominik.	366	370
13. Afryka poł. bryt	271	357
14. Antyle bryt.	245	245
15. Meksyk	214	245
16. Mauritius	238	220
17. St. Zjedn. A.	181	187
18. Gujana bryt.	112	112
19. Egipt	107	122
20. Wyspy Fidzi	89	90

62. Przemysł bawełniany.

K R A J	miljony wrzecion		K R A J	miljony wrzecion	
	1928	1929		1928	1929
Wielka Brytania	57,1	55,9	Hiszpanja	1,9	1,9
St. Zjednoczone A. P.	35,5	34,8	Polska	1,8	1,8
Niemcy	11,2	11,3	Szwajcaria	1,5	1,5
Francja	9,8	9,9	Holandja	1,1	1,2
Rosja (Z. S. S. R.)	7,3	7,5	Austria	1,0	1,0
Japonja	6,3	6,5	Szwecja	0,6	0,6
Włochy	5,2	5,2	Portugalja	0,5	0,5
Czechosłowacja	3,7	3,7	Finlandja	0,3	0,3
Belgja	2,1	2,2	Danja	0,1	0,1

IV. KOMUNIKACJE, HANDEL, SPOŻYCIE.

63. Drogi bite w Polsce w l. 1925-1930
(w tys. km).

	1926	1927	1928	1929	1930
Drogi bite	40,8	44,7	45,5	46,8	46,1
w tem: Państwowe	13,1	13,2	13,4	13,5	13,7

64. Samochody w Polsce w l. 1926-1931
(w tysiącach).

Rok	Ogółem pojazdy mechan.	Samochody			Moto- cykle	Inne mechan.
		Ogółem	osobowe	ciężarowe		
1926	17,2	14,6	11,8	2,8	2,5	0,1
1927	19,7	16,6	13,6	3,0	3,0	0,1
1928	25,7	21,8	18,3	3,5	3,8	0,1
1929	34,3	29,4	24,5	4,9	4,6	0,3
1930	43,3	37,0	30,3	6,7	5,9	0,4
1931	47,3	38,8	31,4	7,4	7,9	0,6

65. Ilość samochodów w r. 1930.

K r a j	Ogólna liczba w tys.	Na 1000 miesz.	K r a j	Ogólna liczba w tys.	Na 1000 miesz.
1. Stany Zj. Am.	26 653	218	21. Szwajcaria	71	17
2. W. Brytania	1 460	32	22. Czechosłowacja	68	5
3. Francja	1 292	31	23. Algierja	61	10
4. Kanada	1 126	113	24. Kuba	50	14
5. Niemcy	689	10	25. Hawai	45	115
6. Australja	580	63	26. Irlandja	44	15
7. Argentyna	362	32	27. Norwegia	42	15
8. Włochy	250	6	28. Rumunja	40	2
9. Brazylja	193	5	29. Malaje bryt.	37	12
10. Hiszpanja	178	7	30. Polska	37	1
11. Nowa Zelandja	176	116	31. Finlandja	36	10
12. Indje brytyjskie	164	0,5	32. Chile	36	8
13. Belgja	143	18	33. Austria	35	5
14. Afryka poł. bryt.	141	15	34. Urugwaj	34	19
15. Szwecja	137	22	35. Filipiny	34	3
16. Holandia	99	12	36. Chiny	30	0,07
17. Danja	98	28	37. Egipt	28	,2
18. Meksyk	85	6	38. Portugalja	28	5
19. Indje holend.	84	2	39. Rosja Sow.	25	0,2
20. Japonja	83	1	40. Grecja	25	4

66. Lotnictwo na liniach pasażerskich w Polsce w latach 1926—1930.

Rok	Linje		Przyloty i odloty razem				
	Liczba	Długość w km.	Liczba lotów	Przebyta droga w tys. km.	Liczba pasażerów	Ładunki i Pocztą w tonnach	
						Ładunki	Pocztą
1926	9	2 582	2 883	918	6 427	169	1
1927	12	3 601	3 729	1 133	7 469	288	14
1928	9	2 717	3 921	1 189	6 789	248	36
1929	16	4 171	6 122	1 552	15 056	439	54
1930	16	4 499	5 762	1 518	12 507	413	76

67. Koleje żelazne w Polsce.

Rok	Długość linii w km.	Ilość parowozów	Ilość wagonów	
			osobowych	towarowych
1928	17 208	5 215	11 941	144 652
1929	17 239	5 269	11 913	150 929
1930	17 352	5 330	12 127	153 381

68. Ruch statków w porcie gdyńskim.

Rok	Statki Weszło					Statki Wyszło					W tem węgla tys. tonn	Pasażerowie	
	Ogółem	z ładunkiem	próżne	Pojemność netto tys. rej. tonn	Ładunek tys. tonn	Pasażerowie	Ogółem	z ładunkiem	próżne	Pojemność netto tys. rej. tonn			Ładunek tys. tonn
1929	1 541	282	1 259	1 445	324	5 683	1 612	1 324	288	1 458	2 498	2 453	17 555
1930	2 238	618	1 620	2 031	506	6 781	2 219	1 684	535	2 015	3 122	2 965	17 388
1931													
I	199	45	144	175	31	111	194	160	34	182	293	281	1 881
II	176	56	120	157	31	126	167	137	30	152	260	242	560
III	196	61	135	173	42	2	194	153	41	176	325	284	206
IV	255	73	182	208	44	331	251	207	44	199	357	321	274
V	286	79	207	241	67	1 256	289	238	51	243	410	377	196
VI	272	77	195	226	60	559	266	214	52	234	378	351	425

69. Instytucje pocztowo-telegraficzne w Polsce.

Województwa	Instytucje pocztowe			Stacje telegraficzne	Telefony między-miastowe	Na 1 instytucję pocztową		Na 1 stację telegraficzną		Na 1 urząd telefonicz. międzym.		
	Rok	ogółem	urzędy			agencje	km ²	miesz-kanców	km ²	miesz-kanców	km ²	miesz-kanców
1 I 1929	3 360	1 708	1 652	3 491	3 355	115	9 050	111	8 710	116	9 064	
1 I 1930	3 515	1 815	1 700	3 685	3 659	110	8 745	105	8 341	106	8 401	
Ogółem 1 I 1931	3 646	1 952	1 694	3 845	3 826	107	8 543	101	8 101	102	8 141	
Woj. centralne	1 082	655	427	1 007	1 002	127	12 077	137	12 976	137	13 041	
" wschodnie	580	333	247	554	553	215	9 162	225	9 592	225	9 609	
" zachodnie	1 025	390	635	1 589	1 589	46	4 315	30	2 784	30	2 784	
" południowe	959	574	385	695	682	82	8 701	114	12 005	116	11 234	

70. Bilans handlu zagranicznego Polski w latach 1923—1930.

Wyszczególnienie	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930
	w milionach złotych							
Przywóz	1920	2542	2755	1539	2 892	3 362	3 111	2 246
Wywóz	2056	2177	2188	2246	2 515	2 508	2 813	2 433
Saldo	+ 136	- 365	- 567	+ 707	- 377	- 854	- 298	+ 187

71. Obroty na giełdach zbożowo-towarowych.

Rok	Polska ogółem		w t e m					
			Warszawa		Poznań		Lwów	
	Tranzakcje	Tonny	Tranzakcje	Tonny	Tranzakcje	Tonny	Tranzakcje	Tonny
1927	2 466	46 426	1 527	31 425	138	3 329	801	11 672
1928	3 196	64 322	1 614	36 909	208	7 130	1 374	20 283
1929	2 982	61 076	1 497	32 889	403	12 092	1 082	16 095
1930	.	126 229	2 209	68 481	.	51 019	475	6 729

72a. Handel zagraniczny ważniejszych krajów w r. 1930
(w milionach dolarów).

K r a j	P r z y w ó z		W y w ó z	
	1930	Przr. (+) Ubyt. (-) w stos. do r. 1929(w%)	1930	Przr. (+) Ubyt. (-) w stos. do r. 1929(w%)
Europa				
W. Brytania z Irl. Półn.	4 650	- 22,7	2 770	- 10,7
Niemcy	2 479	- 13,9	2 870	- 21,8
W. P. Irlandja	270	- 7,8	216	- 4,9
Francja	2 051	- 10,1	1 678	- 14,6
Belgia z Luksemburgiem	862	- 12,6	731	- 17,3
Holandja	971	- 11,8	690	- 13,6
Danja	437	- 4,4	406	- 5,9
Norwegja	272	- 0,4	180	- 9,1
Szwecja	442	- 6,6	414	- 14,4
Finlandja	130	- 25,3	134	- 16,3
Estonja	26	- 20,3	26	- 18,2
Łotwa	57	- 18,2	48	- 9,4
Litwa	31	+ 2,3	33	+ 1,5
Rosja Sowiecka	544	+ 20,0	532	+ 12,0
Polska z Gdańskiem	251	- 27,9	272	- 13,7
Czechosłowacja	464	- 21,1	517	- 14,3
Austrja	379	- 17,3	261	- 15,2
Węgry	145	- 21,4	159	- 12,4
Jugosławja	139	- 5,4	120	- 14,4
Rumunja	133	- 25,0	169	- 1,7
Bułgarja	33	- 44,6	45	- 3,1
Grecja	141	- 18,3	77	- 15,5
Szwajcarja	489	- 5,2	337	- 15,6
Włochy	905	- 20,9	634	- 20,6
Portugalja	108	- 4,7	43	- 11,3

72b. Handel zagraniczny ważniejszych krajów w r. 1930
(w milionach dolarów).

K r a j	P r z y w ó z		W y w ó z	
	1930	Przr. (+) Ubyt. (-) w stos. do r. 1929(w%)	1930	Przr. (+) Ubyt. (-) w stos. do r. 1929(w%)
Kraje pozaeuropejskie				
Egipt	232	- 13,4	155	- 39,1
Algierja	228	- 0,5	178	+ 17,4
Marokko franc.	88	- 12,3	28	- 41,5
Afryka połud. bryt.	289	- 23,5	156	- 31,3
Afryka połudn.-zach.	10	- 32,5	12	- 27,7
Syrja z Libanem	50	- 12,7	24	- 11,0
Palestyna	33	- 2,5	9	+ 21,8
Indje brytyjskie	677	- 25,4	911	- 22,2
Malaje brytyjskie	401	- 19,9	371	- 28,8
Syjam	60	- 14,4	67	- 18,3
Indje holenderskie	335	- 21,2	483	- 16,7
Japonja	744	- 26,0	707	- 27,5
Filipiny	121	- 17,5	132	- 19,5
Kanada	985	- 22,1	876	- 24,8
Stany Zjed. Am.	3 119	- 28,2	3 780	- 26,7
Haiti	12	- 15,2	13	- 19,6
Peru	51	- 34,4	92	- 32,4
Brazylja	253	- 39,4	314	- 31,3
Argentyna	583	- 28,9	510	- 43,8
Urugwaj	76	- 18,5	86	- 6,0
Chile	170	- 14,4	161	- 42,8
Australja	422	- 38,9	406	- 30,7
Nowa Zelandja	196	- 16,1	204	- 21,9

73. Handel Polski z poszczególnymi krajami

w latach 1924 i 1930.

Części świata Państwa	1924		1930		1924		1930	
	Przy- wóz	Wy- wóz	Przy- wóz	Wy- wóz	Przy- wóz	Wy- wóz	Przy- wóz	Wy- wóz
	Wartość w milj. złotych				Wartość w % %			
Ogółem	2 542	2 177	2 246	2 433	100,0	100,0	100,0	100,0
Europa	2 081	2 740	1 740	2 310	81,9	97,7	77,5	94,9
w tem:								
W. Brytania	190	229	178	294	7,5	10,5	7,9	12,1
Austria	298	220	127	227	1,7	10,1	5,7	9,3
Belgia	52	38	55	62	2,0	1,7	2,5	2,5
Czechosłowacja	146	171	170	216	5,7	7,9	7,5	8,9
Francja	125	91	151	75	4,9	4,2	6,7	3,1
Holandia	43	68	78	83	1,7	3,1	3,5	3,4
Łotwa	12	45	6	67	0,5	2,1	0,3	2,8
Niemcy	877	940	606	627	34,5	43,2	27,0	25,7
Rumunia	35	135	22	51	1,4	6,2	1,0	2,1
Szwajcaria	40	10	85	52	1,6	0,5	3,8	2,1
Szwecja	21	23	41	111	0,8	1,1	1,8	4,6
Węgry	24	41	22	36	0,9	1,9	1,0	1,5
Włochy	128	11	70	31	5,0	0,5	3,1	1,3
Z. S. S. R.	8	20	46	129	0,3	0,9	2,0	5,3
Azja	42	19	80	44	1,6	0,9	3,6	1,8
Ameryka	381	15	351	41	15,0	0,7	15,6	1,7
w tem:								
St. Zj. Am.	316	12	271	22	12,4	0,6	12,0	0,9
Afryka	15	3	31	12	0,6	0,1	1,4	0,5
Australja	19	0	44	0	0,7	0,0	1,9	0,0

74. Spożycie ważniejszych artykułów w r. 1929.

(na głowę ludności w kg).

Pszenica		Żyto		Cukier	
Belgia	200	Polska	160	Dania	56,9
Francja	200	Niemcy	114	Holandja	48,4
Włochy	171	Czechosł.	110	St. Zj. Am.	48,3
Węgry	167	Rosja	95	W. Brytania	47,3
W. Brytania	162	Austria	83	Czechosł.	35,5
Jugosławia	141	Szwecja	80	Szwecja	33,5
Stany Zj. A.	134	Belgia	72	Austria	32,7
Hiszpanja	127	Węgry	69	Belgia	29,9
Szwecja	116	Francja	18	Francja	27,6
Niemcy	84	St. Zj. Am.	7	Niemcy	26,2
Polska	46	Włochy	4	Polska	11,9
		Herbata		Kakao	
		W. Brytania	4,61	Holandja	6,4
		Irlandja	3,64	St. Zj. Am.	1,9
		Holandja	1,68	W. Brytania	1,5
		St. Zj. Am.	0,33	Niemcy	1,2
		Dania	0,16	Belgia	1,0
		Niemcy	0,09	Francja	0,9
		Polska	0,06	Norwegja	0,8
		Norwegja	0,06	Dania	0,8
		Szwecja	0,06	Szwecja	0,6
		Finlandja	0,04	Czechosł.	0,6
		Francja	0,04	Hiszpanja	0,4
		Belgia	0,04	Polska	0,2
		Surówka żelaza		Bawełna	
		Belgia i Luks.	866	W. Brytania	14,4
		St. Zj. Am.	322	St. Zj. Am.	11,9
		Francja	230	Belgia	10,8
		Niemcy	182	Francja	8,6
		W. Brytania	139	Holandja	6,0
		Czechosł.	108	Włochy	5,9
		Szwecja	68	Niemcy	4,9
		Austria	68	Austria	4,3
		Węgry	38	Szwecja	3,5
		Polska	22	Rosja	2,5
		Włochy	17	Polska	2,1
		Holandja	14	Dania	1,5
		Rosja	13	Norwegja	0,7
		Węgiel			
		Belgia	4 586		
		St. Zj. A.	4 341		
		W. Brytania	3 882		
		Kanada	3 093		
		Niemcy	2 665		
		Francja	2 223		
		Australja	2 051		
		Czechosł.	1 926		
		Holandja	1 811		
		Szwecja	1 147		
		Polska	1 040		
		Japonja	529		
		Rosja	221		

SPIS RZECZY.

Część I.

	Str.
Obecny układ polityczny świata.	5
1. Imperjum Brytyjskie	6
2. Rosja Europejska i Azjatycka	10
3. Stany Zjednoczone Ameryki	13
4. Francja	14
5. Japonja	17
6. Niemcy	18
7. Włochy	19
8. Państwa sąsiadujące z Polską	20
9. Inne państwa europejskie	22
10. Państwa pozaeuropejskie	33

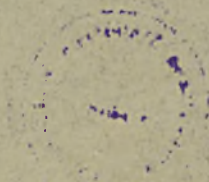
Część II.

Najnowsze dane statystyczne (1929 — 1931).

I. Ogólne warunki życia gospodarczego	44
II. Wytwórczość roślinna i zwierzęca	52
III. Górnictwo i przemysł	59
IV. Komunikacje, handel, spożycie	65

GLÓWNE ŹRÓDŁA:

- Rocznik Statystyki Rzeczypospolitej Polskiej 1930.*
Mały Rocznik Statystyczny Gl. Urz. Statystycznego, 1931.
J. Wasowicz i A. Zierhoffer, Świat w cyfrach, Rocznik 1930.
Prof. Hickmann's Geogr.-Stat. Universal Atlas 1930/31.
Annuaire International de Statistique Agricole 1929/30.
Annuaire Statistique de la Société des Nations 1930/31.
Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich 1930.

BGZs 41940

Tegoż autora:

Geografja gospodarcza

wraz ze statystyką życia współczesnego

Wydanie III powiększone, 400 + VIII str. druku, 35 tablic statystycznych,
100 ilustracji, map i wykresów, cena w oprawie zł. 6,80.

Medal srebrny P. W. K. Poznań 1929.

List pochwalny M. W. K. T. Poznań 1930.

Geografja gospodarcza

dla szkół

rzemieśl.-przemysłowych i doksztalających

159 str. druku, 42 ilustracje, cena zł. 3,50.

Wykształcenie ekonomiczne a rozwój mocarstwowy Polski

Aktualne zagadnienia gospodarcze i wychowawcze.

Cen zł. 1,80.

Do nabycia we wszystkich większych księgarniach; zamówienia
można również kierować bezpośrednio do autora pod adresem:
Jakób Stefan Cezak, Zgierz. Konto czekowe w P. K. O. Nr. 63,878.